

KNO.430.006.2017

Nr ewid. 41/2017/K17/001/KNO

Informacja o wynikach kontroli

OCHRONA ZABYTEKÓW
PRZEZ POMORSKIEGO WOJEWÓDZKIEGO
KONSERWATORA ZABYTEKÓW

DEPARTAMENT NAUKI, OŚWIATY
I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu Nauki,
Oświaty i Dziedzictwa Narodowego:
Piotr Prokopczyk

Zatwierdzam:

Krzysztof Kwiatkowski

Prezes Najwyższej Izby Kontroli
Warszawa, dnia 19.05.2017r.

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

SPIS TREŚCI

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW, SKRÓTOWCÓW I POJĘĆ.....	4
1. WPROWADZENIE.....	8
2. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI	10
3. UWAGI I WNIOSKI	16
4. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI	19
4.1. Prowadzenie rejestru zabytków i ewidencji zabytków oraz wydawanie i wykonywanie decyzji w sprawach ochrony zabytków	19
4.2. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.....	26
4.3. Sprawowanie nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami.....	30
5. ZAŁĄCZNIKI	38
5.1. Metodyka kontroli oraz informacje dodatkowe o przeprowadzonych kontrolach.....	38
5.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych	40
5.3. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli	45

Wykaz stosowanych skrótów, skrótowców i pojęć

Kontrola skargowa	Kontrola doraźna skargowa pn. „Ochrona zabytków przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 2013–2014” nr S/14/007/KNO;
Kontrola sprawdzająca	Kontrola doraźna sprawdzająca pn. „Wykonanie wniosków sformułowanych po kontroli pn. Ochrona zabytków przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w latach 2013–2014” nr K/17/001/KNO; kontrolą objęto lata 2015–2016;
Minister	Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
MKiDN, Ministerstwo	Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
Muzeum	Muzeum Narodowe w Gdańsku;
Krajowy program ochrony zabytków, Program	Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, stanowiący załącznik do uchwały Nr 125/2014 Rady Ministrów z dnia 24 czerwca 2014 r. w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”;
Konserwator Zabytków, PWKZ	Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków;
Rozporządzenie w sprawie ochrony zabytków	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153);
Rozporządzenie w sprawie organizacji w.u.o.z.	Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. Nr 75, poz. 706);
Rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac przy zabytkach	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. Nr 165, poz. 987, ze zm.) – uchylone z dniem 30 listopada 2015 r.;
Rozporządzenie w sprawie rejestru zabytków	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661);
Rozporządzenie w sprawie wywozu zabytków	Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510);
Tereny postoczniowe	Obszar, na którym znajdują się nieruchomości i obiekty dawnej Stoczni Gdańskiej;

U.o.z.	Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, ze zm.);
Ustawa o NIK	Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (Dz. U. z 2017 r. poz. 524);
Urząd, WUOZ	Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku;
Znak Dziedzictwa Europejskiego, Znak	Działanie Unii Europejskiej ustanowione decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1194/2011/UE z dnia 16 listopada 2011 r. (Dz. Urz. UE L 303 z 22.11.2011 r., s.1). W dniu 8 kwietnia 2006 r. uruchomiono w Grenadzie międzyrządową inicjatywę na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego. Konsultacja społeczna i ocena wpływu przeprowadzone przez Komisję Europejską wykazały, że w celu wykorzystania potencjału tej inicjatywy konieczne jest jej dalsze rozwijanie. W związku z powyższym, decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 listopada 2011 r. zostało ustanowione działanie Unii Europejskiej na rzecz Znaku Dziedzictwa Europejskiego. Zgodnie z art. 3 ust. 1 lit. a i b ww. decyzji, celami ogólnymi tego działania ma być wzmocnienie u obywateli europejskich, w szczególności u młodych ludzi, poczucia przynależności do Unii, opartego na wspólnych wartościach oraz elementach europejskiej historii i dziedzictwa kulturowego, a także na uznaniu walorów różnorodności krajowej i regionalnej oraz pogłębienie dialogu międzykulturowego. Stosownie do art. 3 ust. 2 lit. a cyt. decyzji, jednym z celów pośrednich działania ma być podkreślenie symbolicznej wartości obiektów, które odegrały znaczącą rolę w historii i kulturze Europy lub budowaniu Unii i nadanie im odpowiedniej rangi;
Ewidencja zabytków	System informacji o zabytkach prowadzony w formie kart ewidencyjnych na poziomie gminy, województwa oraz kraju, będący podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy;
Generalny Konserwator Zabytków	Sekretarz lub podsekretarz stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wykonujący w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków (art. 89 pkt 1 i art. 90 ust. 1 u.o.z.);
Nadzór konserwatorski	Działania organów ochrony zabytków, w szczególności wojewódzkich konserwatorów zabytków lub działających z ich upoważnienia pracowników wojewódzkich urzędów ochrony zabytków, polegające na kontroli przestrzegania przepisów u.o.z. i aktów wykonawczych do tej ustawy oraz wydawaniu, w przypadkach określonych przepisami prawa, decyzji administracyjnych w sprawach ochrony zabytków;

Ochrona zabytków	Ogół działań organów administracji publicznej (rządowej i samorządowej), służących ochronie zabytków, realizowanych w interesie publicznym;
Opieka nad zabytkami	Działania dysponenta zabytków (właściciela lub posiadacza) mające na celu utrzymanie zabytku w jak najlepszym stanie oraz jak najlepsze wykorzystanie zabytku dla dobra ogólnego;
Plan ochrony zabytków	Dokument, którego opracowanie jest jednym z elementów działań w czasie poprzedzającym wystąpienie konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej, mających na celu uratowanie zabytków przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plany ochrony zabytków mają być sporządzane, odpowiednio do przewidywanych i realnych zagrożeń, przez jednostki organizacyjne posiadające zabytki, gminy, powiaty, województwa oraz na poziomie kraju;
Prace konserwatorskie	Działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań (art. 3 pkt 6 u.o.z.);
Prace restauratorskie	Działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań (art. 3 pkt 7 u.o.z.);
Rejestr zabytków	Rejestr prowadzony w formie ksiąg („A” dla zabytków nieruchomości, „B” dla zabytków ruchomych oraz „C” dla zabytków archeologicznych), zawierających dane dotyczące zabytków, w tym m.in. zakres ochrony zabytków wpisanych do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;
Sąd Ostateczny	Tryptyk ołtarzowy niderlandzkiego malarza Hansa Memlinga, namalowany w latach 1467–1473, techniką mieszaną (tempera, olej na desce), będący jednym z najcenniejszych dzieł malarskich w polskich zbiorach ¹ ;
Zabytek	Nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 1 u.o.z.);
Zabytek archeologiczny	Zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt 4 u.o.z.);

¹ <http://mng.gda.pl/zbiory/sztuka-dawna/hans-memling/>

- Zabytek nieruchomy** Nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będąca dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, której zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 2 u.o.z.);
- Zabytek ruchomy** Rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych będąca dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, której zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową (art. 3 pkt 3 u.o.z.).

1. WPROWADZENIE

Cel główny kontroli

Czy działania Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zapewniły prawidłową ochronę zabytków?

Jednostka kontrolowana

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku

Okres objęty kontrolą

2013–2016

Jednostka przeprowadzająca kontrolę

Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego

Ochrona dziedzictwa narodowego jest, zgodnie z art. 5 Konstytucji², jedną z powinności władz publicznych. Ponadto już w preambule Konstytucji zawarte jest zobowiązanie przekazania przyszłym pokoleniom wszystkiego, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku. Na dorobek ten składają się zabytki, jako świadectwa minionych epok lub zdarzeń, których zachowanie leży w interesie publicznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zachowanie dziedzictwa narodowego nie jest jednak możliwe bez skutecznej ochrony zabytków.

W polskim systemie prawnej ochrony zabytków istotną rolę odgrywają wojewódzcy konserwatorzy zabytków, wykonujący swoje zadania i kompetencje w imieniu wojewodów³. To właśnie na wojewódzkich konserwatorach zabytków spoczywa główny ciężar działań w zakresie ochrony zabytków. Pełnią oni również ważną rolę w związku z przygotowaniem ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Nadzór nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków sprawuje Generalny Konserwator Zabytków, którym jest sekretarz lub podsekretarz stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W dniu 17 sierpnia 1980 r. Międzyzakładowy Komitet Strajkowy ogłosił listę 21 postulatów, które zostały uwzględnione w porozumieniu podpisanym w dniu 31 sierpnia 1980 r. w Sali BHP Stoczni Gdańskiej⁴, które doprowadziło do powstania NSZZ „Solidarność”. Tablice, na których spisano 21 postulatów, zostały uznane przez Międzynarodowy Komitet Doradcy Programu UNESCO „Pamięć Świata” za jeden z najważniejszych dokumentów XX wieku, świadectwo wydarzeń mających przełomowy wpływ na zmiany polityczne, ustrojowe i gospodarcze państw bloku socjalistycznego, których kolebką była Stocznia Gdańska. W dniu 16 października 2003 r. tablice wpisano na Światową Listę Dziedzictwa Kulturowego UNESCO. Natomiast 19 grudnia 2014 r. trzy obiekty znajdujące się na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej: Sala BHP, Brama nr 2 oraz Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczniovców grudnia 1970 r., a także Europejskie Centrum Solidarności zostały wyróżnione Znakem Dziedzictwa Europejskiego.

Zachowanie dziedzictwa Stoczni Gdańskiej, jako materialnego nośnika idei „Solidarności”, takich jak godność, wolność i demokracja, ma fundamentalne znaczenie nie tylko dla historii i tożsamości narodowej Polaków, lecz także całego demokratycznego świata.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, ze zm.).

³ Do Sejmu RP VIII kadencji wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw (druk nr 1403). Jeszcze w ramach rządowego procesu legislacyjnego projekt zakładał wyłączenie wojewódzkich konserwatorów zabytków ze struktur wojewódzkiej administracji zespolonej (mieli oni być organami ochrony zabytków jako organy niezespolonej administracji rządowej), jednakże stosownie do ustaleń Stałego Komitetu Rady Ministrów w październiku 2016 r., wojewódzcy konserwatorzy zabytków pozostaną organami administracji zespolonej w województwie. Projektowane zmiany m.in. zwiększają kompetencje Generalnego Konserwatora Zabytków w zakresie kształtowania obsady personalnej terenowych organów ochrony zabytków, jednakże nie zmieniają w istotny sposób dotychczasowej organizacji organów ochrony zabytków.

⁴ Wówczas im. Lenina.

Główną przyczyną podjęcia kontroli skargowej były pisma przekazane do NIK oraz informacje medialne, dotyczące m.in. rozbiórki historycznych budynków znajdujących się na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej oraz planowanego wywozu za granicę tryptyku „Sąd Ostateczny” Hansa Memlinga. Z przekazanych informacji wynikało, że działania Konserwatora Zabytków w zakresie ochrony zabytków nie są skuteczne. Ponadto kontrowersje budziło wydanie przez PWKZ, w dniu 7 lutego 2014 r., wielokrotnego indywidualnego pozwolenia na czasowy wywóz „Sądu Ostatecznego” za granicę.

Media informowały również, że pomimo protestów prowadzona była rozbiórka kolejnych nieruchomości na terenach postoczniovych. Jednocześnie Konserwator Zabytków, w dniu 18 września 2014 r., cofnął ww. wielokrotne pozwolenie ogólne na czasowy wywóz „Sądu Ostatecznego” za granicę.

Po przeprowadzeniu kontroli skargowej NIK stwierdziła istotne nieprawidłowości w działalności Konserwatora Zabytków i sformułowała sześć wniosków pokontrolnych w sprawie ich usunięcia. Konieczne było zatem zbadanie, czy wnioski zostały wykonane oraz czy działania podjęte w WUOZ w celu wykonania tych wniosków przyczyniły się do poprawy ochrony zabytków na terenie województwa pomorskiego, w tym w szczególności obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych.

2. SYNTEZA WYNIKÓW KONTROLI

Najwyższa Izba Kontroli skontrolowała, jak Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków zrealizował wnioski pokontrolne sformułowane po kontroli skargowej przeprowadzonej w 2015 r. i oceniła pozytywnie jego działania w zakresie ochrony zabytków, w tym aktualnie sprawowany nadzór konserwatorski.

Nieskuteczny nadzór
konserwatorski w latach
2013–2014

W wyniku kontroli skargowej, która obejmowała lata 2013–2014, NIK stwierdziła, że nadzór konserwatorski sprawowany przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków był nieskuteczny. Doprowadziło to m.in. do: niewłaściwej ochrony obiektów znajdujących się na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej, będącej kolebką NSZZ „Solidarność”, niezgodnej z warunkami określonymi w pozwoleniu rozbiórki pozostałości spichlerza „Woli Łeb” oraz zaniechania przeprowadzenia kontroli stanu zachowania i warunków przechowywania tryptyku „Sąd Ostateczny” Hansa Memlinga.

Kontrola sprawdzająca
wykazała poprawę
ochrony zabytków

Kontrola sprawdzająca wykazała, że działania podjęte w celu wykonania wniosków pokontrolnych sformułowanych po kontroli skargowej przyczyniły się do poprawy ochrony zabytków na terenie województwa pomorskiego. M.in. podjęto działania w celu objęcia ochroną konserwatorską najcenniejszych historycznych obiektów, położonych na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej.

Ze względu na zainicjowanie procesu zmierzającego do objęcia prawną ochroną, poprzez wpisanie do rejestru zabytków, najcenniejszych obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych, Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia aktualnie sprawowany nadzór konserwatorski. Stwierdzone obecnie nieprawidłowości dotyczące prowadzenia rejestru zabytków mają charakter formalny i nie skutkują negatywnymi następstwami dla kontrolowanej działalności.

NIK stwierdza, że Konserwator Zabytków opracował w 2015 r. nowy wojewódzki plan ochrony zabytków, który jednak nie zawiera wszystkich elementów wymaganych przez przepisy prawa. Stanowi to jednak poprawę stanu rzeczy w tym obszarze, bowiem poprzedni wojewódzki plan ochrony zabytków nie był aktualizowany od momentu jego opracowania w 2005 r.

Niepełna ochrona
zabytków na terenach
postoczniovych w latach
2013–2014

Kontrola skargowa, dotycząca lat 2013–2014 wykazała, że jedynie niewielka część obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych podlegała ochronie prawnej⁵. Skutkiem tego było wyburzenie niektórych histo-

⁵ Z terenów postoczniovych do rejestru zabytków wpisano: Plac Solidarności wraz z Pomnikiem Poległych Stoczniovców grudnia 1970 r. z murem wzdłuż północnej pierzei Placu oraz dawną Bramą nr 2 (w istocie Plac Solidarności jest położony poza terenem dawnej Stoczni Gdańskiej), a także dawny magazyn torped (sala konferencyjna i muzeum zakładowe Stoczni Gdańskiej). Ponadto, na podstawie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego uchwalonych w dniu 30 września 2004 r. ochronie podlega 10 historycznych budynków postoczniovych o wartościach kulturowych. W czasie opracowywania w 2004 r. ww. planów zagospodarowania przestrzennego, które podlegały uzgodnieniu z PWKZ w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, Konserwator Zabytków nie posiadał wiedzy o obiektach znajdujących się na terenach postoczniovych.

rycznych obiektów znajdujących się na tych terenach⁶. W dniu 2 listopada 2016 r. Konserwator Zabytków wydał decyzję w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa pomorskiego zabytku w postaci historycznego zespołu budowlanego Stoczni Gdańskiej od okresu funkcjonowania Stoczni Cesarskiej do 1989 r.⁷. Po rozpatrzeniu odwołania wniesionego przez właściciela terenu, na którym znajdują się obiekty historycznego zespołu budowlanego, Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, ze względu na uchybienia zaskarżonej decyzji, jak i poprzedzającego ją postępowania administracyjnego, uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji⁸. Należy podkreślić, że powodem uchylenia decyzji o objęciu prawną ochroną najcenniejszych obiektów położonych na terenach postoczniovych były uchybienia o charakterze formalnym, a nie kwestie merytoryczne.

Rysunek nr 1

Ochrona zabytków postoczniovych w latach 1999–2016

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

⁶ W okresie od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2014 r. zostały wydane pozwolenia na rozbiórkę 28 budynków znajdujących się na terenach postoczniovych. Natomiast w przypadku 11 budynków na tych terenach dokonano zgłoszenia o zamierzonej rozbiórce. Organem właściwym w powyższych sprawach był Prezydent Miasta Gdańska. Pozwolenia na rozbiórkę były wydawane w Referacie Decyzji Administracyjnych Wydziału Urbanistyki, Architektury i Ochrony Zabytków Urzędu Miejskiego w Gdańsku.

⁷ Postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołu budowlanego Stoczni Gdańskiej od okresu funkcjonowania Stoczni Cesarskiej do 1989 r. zostało wszczęte w dniu 4 marca 2016 r.

⁸ Podstawą prawną uchylenia decyzji PWKZ jest m.in. art. 138 § 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23, ze zm.), który stanowi, iż organ odwoławczy może uchylić zaskarżoną decyzję w całości i przekazać sprawę do ponownego rozpatrzenia organowi pierwszej instancji, gdy decyzja ta została wydana z naruszeniem przepisów postępowania, a konieczny do wyjaśnienia zakres sprawy ma istotny wpływ na jej rozstrzygnięcie.

Rysunek nr 2

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

Nieprawidłowe
prowadzenie rejestru
i ewidencji zabytków

Zdaniem NIK, podjęcie działań w celu objęcia prawną ochroną historycznych obiektów z terenów postoczniovych, jest właściwą realizacją przez organy administracji publicznej obowiązku stania na straży dziedzictwa narodowego, a zarazem zmierza do realizacji wniosku sformułowanego przez NIK po kontroli skargowej. [str. 19–22, 31–32]

NIK stwierdziła nieprawidłowości dotyczące prowadzonego rejestru i ewidencji zabytków. W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Gdańsku nie prowadzono w latach 2013–2014 księgi „C” rejestru zabytków (dla zabytków archeologicznych). W przypadku ksiąg „A” i „B”, dla zabytków nieruchomych i ruchomych, nie prowadzono alfabetycznego skorowidza miejscowości z wykazem zabytków znajdujących się na ich terenie. Ponadto w czterech przypadkach zabytków ruchomych nie opracowano kart ewidencji. Z ustaleń kontroli sprawdzającej wynika, że w Urzędzie została założona księga „C” dla zabytków archeologicznych, a dla każdej z ksiąg rejestru zabytków jest prowadzony alfabetyczny skorowidz miejscowości z wykazem zabytków znajdujących się na ich terenie. Kontrola skargowa wykazała, iż pomimo skreślenia z rejestru zabytku archeologicznego, Konserwator Zabytków nie złożył wniosku o ogłoszenie informacji o tym fakcie w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego. Natomiast z ustaleń kontroli sprawdzającej wynika, że w przypadku 17 decyzji o wpisie zabytków nieruchomych do rejestru (bądź zmianie decyzji o wpisie), wydanych w okresie od grudnia 2015 r. do grudnia 2016 r., wnioski o ogłoszenie informacji o wpisie w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego zostały przesłane dopiero w lutym 2017 r. [str. 22–23]

Znaczny odsetek
uchylonych decyzji
w sprawach ochrony
zabytków;

O problemach z jakością decyzji wydawanych przez Konserwatora Zabytków świadczy znaczny odsetek decyzji uchylonych przez organ odwoławczy. W wyniku kontroli przez organ odwoławczy prawidłowości decyzji admini-

stracyjnych w sprawach ochrony zabytków wydanych przez PWKZ w latach 2013–2014, 87 proc. rozpatrzonych decyzji (41 na 47) zostało uchylonych lub zmienionych. Nie monitorowano też wykonania decyzji administracyjnych w sprawach ochrony zabytków, którym nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

brak monitorowania wykonania decyzji w latach 2013–2014

W latach 2015–2016 odsetek uchylonych przez organ odwoławczy decyzji zmniejszył się do 57 proc. (16 uchylonych na 28, od których wniesiono odwołanie) Monitorowano również wykonywanie decyzji, którym nadano rygor natychmiastowej wykonalności. [str. 24–26]

Zmniejszenie się odsetka uchylonych decyzji; monitorowanie wykonania wydanych decyzji

W kontroli skargowej, dotyczącej lat 2013–2014, NIK ujawniła, że Konserwator Zabytków zaniechał corocznego aktualizowania wojewódzkiego planu ochrony zabytków od momentu jego opracowania w 2005 r. Stanowiło to nie tylko naruszenie powszechnie obowiązujących przepisów prawa, lecz stwarzało potencjalne zagrożenie dla zachowania zabytków podlegających ochronie. Brak aktualnego wojewódzkiego planu ochrony zabytków zwiększał bowiem ryzyko utraty dóbr kultury, których ochrona jest jednym z zadań obrony cywilnej.

Nieaktualny plan ochrony zabytków w latach 2013–2014

Opracowany w 2015 r. nowy wojewódzki plan ochrony zabytków został uzgodniony z Wojewodą Pomorskim i Szefem Obrony Cywilnej Kraju. Plan ten nie zawiera jednak m.in. takich elementów jak trasy przewozu zabytków ruchomych i miejsca ich ukrycia. Ponadto jeden egzemplarz planu zabytków opracowanego w 2015 r. nie został przekazany ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego⁹. Większość gmin i powiatów województwa pomorskiego oraz jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, nie uzgodniła wciąż z Konserwatorem Zabytków planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. PWKZ nie podejmował działań w celu uzyskania ww. planów. Natomiast po kontroli skargowej Konserwator Zabytków skierował drogą elektroniczną¹⁰ do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, które nie opracowały planów, pisma przypominające o konieczności realizacji tego obowiązku. Działania te przyniosły ograniczony skutek – plany ochrony zabytków uzgodniło z PWKZ sześć jednostek organizacyjnych posiadających zabytki i 32 jednostki samorządu terytorialnego. Zdaniem NIK przyczyną tego stanu rzeczy jest przede wszystkim brak sankcji za nieporządzenie oraz niedokonanie aktualizacji planów ochrony zabytków oraz brak instrumentów prawnych, pozwalających wojewódzkim konserwatorom zabytków na doprowadzenie do uzgodnienia planów przez zobowiązane do tego podmioty. Brak uzgodnionych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, w szczególności na poziomie gmin i powiatów, może skutkować brakiem odpowiedniej ochrony zabytków w przypadkach wystąpienia zagrożeń. [str. 26–30]

Nowy plan ochrony zabytków z 2015 r.

Przejawem braku właściwego nadzoru konserwatorskiego było wydanie, w dniu 7 lutego 2014 r., na wniosek Muzeum Narodowego w Gdańsku, wielokrotnego pozwolenia ogólnego na czasowy wywóz za granicę tryp-

Sprawa wywozu „Sądu Ostatecznego” za granicę w 2014 r.

⁹ Przedmiotowy plan został przekazany Ministrowi Kultury i Dziedzictwa Narodowego już po zakończeniu czynności kontrolnych.

¹⁰ Przez system ePUAP.

tyku „Sąd Ostateczny”, bez przeprowadzenia kontroli i analizy stanu jego zachowania, pomimo że wywóz zabytków za granicę jest dopuszczalny tylko w przypadku, gdy pozwala na to stan ich zachowania. PWKZ przed wydaniem ww. pozwolenia, nie skorzystał również z możliwości zasięgnięcia opinii instytucji kultury wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami. Dopiero w wyniku m.in. presji medialnej¹¹ Konserwator Zabytków przeprowadził, z udziałem ekspertów, kontrolę stanu zachowania „Sądu Ostatecznego”. Konserwator Zabytków w dniu 18 września 2014 r. cofnął wielokrotne pozwolenie na czasowy wywóz za granicę „Sądu Ostatecznego”. Dopiero w wyniku ponownego postępowania w sprawie wydania pozwolenia na wywóz za granicę tryptyku „Sąd Ostateczny” PWKZ ustalił m.in., że Muzeum nie przedstawiło aktualnej dokumentacji stanu zachowania obiektu, a także, iż stan zachowania elementu obrazu (tzw. portret Portinariego) jest alarmująco zły, a stwierdzona niestabilność jest przeciwskazaniem do jego transportowania. W ramach pierwszego postępowania w sprawie wydania pozwolenia na wywóz „Sądu Ostatecznego” za granicę, PWKZ zaniechał przeprowadzenia wnikliwej analizy stanu faktycznego i pominął okoliczności, mające istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, o czym świadczy stan zachowania zabytku, który nie uległ zmianie od lutego do września 2014 r. [str. 33–35]

Zniszczenie spichlerza „Woli Łeb” w 2014 r.

Skrajnym przykładem nieskutecznego nadzoru konserwatorskiego, stwierdzonym podczas kontroli skargowej, było dopuszczenie do nielegalnej rozbiórki pozostałości spichlerza „Woli Łeb” w Gdańsku, znajdującego się na terenie podlegającym ochronie jako pomnik historii¹². Konserwator Zabytków w dniu 7 lutego 2014 r. wydał decyzję nakazującą właścicielowi spichlerza wstrzymanie prac rozbiórkowych, której został nadany rygor natychmiastowej wykonalności¹³. Pomimo kontynuowania prac rozbiórkowych Konserwator Zabytków nie podjął jednak prawnie możliwych działań w celu wyegzekwowania ww. decyzji, co w konsekwencji doprowadziło do zniszczenia spichlerza.

Natomiast w wyniku kontroli sprawdzającej NIK nie stwierdziła przypadków sprawowania przez Konserwatora Zabytków nieskutecznego nadzoru konserwatorskiego. [str. 35–37]

Brak nadzoru nad Miejskim Konserwatorem Zabytków

Konserwator Zabytków nie sprawował nadzoru nad realizacją przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku zadań powierzonych mu na podstawie porozumienia zawartego pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Gminą Miasta Gdańska¹⁴. Od czasu zawarcia przedmiotowego porozumie-

¹¹ Zob. np: http://trojmiasto.gazeta.pl/trojmiasto/1,35635,16552709,Awantura_o_Sad_Ostateczny_Memlinga___Jest_dla_Gdanska.html; <http://www.dziennikbałtycki.pl/artykul/3571667,sad-ostateczny-pojedzie-do-wloch-konserwator-sprawdza-czy-dzielo-moze-podrozowac,id,t.html>.

¹² Na podstawie zarządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. (M.P. Nr 50, poz. 415).

¹³ Rygor natychmiastowej wykonalności może być nadany decyzji m.in. ze względu na interes społeczny.

¹⁴ Niewystarczającą aktywność Konserwatora Zabytków w zakresie nadzoru nad wykonaniem zadań powierzonych Miejskiemu Konserwatorowi Zabytków w Gdańsku stwierdzono również w wyniku kontroli przeprowadzonej w Urzędzie w październiku 2014 r. przez zespół kontrolny z upoważnienia Generalnego Konserwatora Zabytków, której zakres dotyczył m.in. rozbiórek obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenach postocznioowych.

nia, tj. od 15 lipca 2011 r., Konserwator Zabytków nie przeprowadził żadnej kontroli prawidłowości wykonywania przez Miejskiego Konserwatora Zabytków zadań powierzonych ww. porozumieniem¹⁵. [str. 30–31]

¹⁵ Kwestia dotycząca realizacji porozumień była przedmiotem kontroli NIK pn. Współdziałanie wojewódzkich konserwatorów zabytków oraz jednostek samorządu terytorialnego (nr P/15/100), którą koordynowała Delegatura NIK w Szczecinie. W informacji o wynikach tej kontroli wskazano m.in., że Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków nie przeprowadzał kontroli nad wykonaniem zadań powierzonych Miejskiemu Konserwatorowi w Gdańsku w zakresie ochrony obszaru dawnej Stoczni Gdańskiej i terenów postoczniowych.

3. UWAGI I WNIOSKI

Szczególne znaczenie
zabytków na terenach
postoczniovych
dla dziedzictwa
kulturowego

Jednym z zadań władz publicznych jest skuteczna ochrona narodowego dziedzictwa kulturowego. Niewątpliwie nie tylko w historii Polski, ale i Europy, Stocznia Gdańska, jako kolebka NSZZ „Solidarność” zajmuje miejsce szczególne. Dlatego też władze publiczne, zarówno administracja rządowa, jak i samorządowa, powinny współpracować w celu zachowania najcenniejszych obiektów na terenach postoczniovych, przy poszanowaniu słuszych interesów właścicieli tych terenów, związanych z konstytucyjną ochroną prawa własności¹⁶. Istotna rola w tym zakresie przypada Konserwatorowi Zabytków oraz Ministrowi, ale także władzom lokalnym i działającemu w ramach ich struktury organizacyjnej Miejskiemu Konserwatorowi Zabytków w Gdańsku. Także dzięki zaangażowaniu organizacji pozarządowych, których statutowym celem jest ochrona zabytków oraz mediów, możliwa jest skuteczniejsza ochrona zabytków.

Jak wykazała kontrola sprawdzająca, wcześniejsza kontrola skargowa, po której zostało wszczęte postępowanie, zmierzające do objęcia prawną ochroną najcenniejszych obiektów z terenów postoczniovych, przyczyniła się do poprawy ochrony narodowego dziedzictwa kulturowego. O szczególnej randze zabytków na terenach postoczniovych świadczy też wyróżnienie trzech obiektów znajdujących się na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej Znakem Dziedzictwa Europejskiego. Nadanie Znak nie zmienia zakresu ochrony konserwatorskiej tych obiektów, które wcześniej już podlegały ochronie na podstawie wpisu do rejestru zabytków, podkreśla jednak wyjątkową symboliczną wartość obiektów, mających istotną rolę w historii i kulturze Europy. W celu skutecznej ochrony obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych Konserwator Zabytków powinien, korzystając z przysługujących mu ustawowych kompetencji, współpracować z właściwymi organami Gminy Miasta Gdańska. Zachowanie historycznego zespołu budowlanego, będącego częścią dziedzictwa narodowego, znajdującego się na terenie dawnej Stoczni Gdańskiej, ze względu na wyjątkowe znaczenie tych obiektów dla historii Polski i Europy, niewątpliwie leży w interesie publicznym.

Wpis do rejestru
zabytków jako
najefektywniejsza forma
ich ochrony

W Polsce ochrona zabytków realizowana jest przede wszystkim na podstawie przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 7 tej ustawy wymienia w sposób wyczerpujący pięć form prawnej ochrony zabytków. W gestii Konserwatora Zabytków pozostaje wpis do rejestru zabytków. W związku z tym, że niewielka część gmin posiada uchwalone miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, trudno uznać, że ta forma ochrony zabytków gwarantuje ich zachowanie w stanie niepogorszonym. W przypadku pozostałych możliwych prawnych form ochrony obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych, zarówno utworzenie parku kulturowego (z inicjatywą utworzenia na terenach postoczniovych parku kulturowego wystąpił Minister), jak i objęcie ochroną na podstawie ustaleń w miejscowym planie zagospodarowania

¹⁶ Zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 października 2007 r., sygn. akt K 20/07 (Dz. U. Nr 192, poz. 1394), ograniczenia własności zabytków są dopuszczalne w celu ochrony szczególnej wolności innych osób, wymienionej w art. 73 Konstytucji, tj. wolności do korzystania z dóbr kultury; aby ta wolność mogła być realizowana niezbędne są działania władz publicznych mające na celu ochronę zabytków.

przestrzennego nie zależy od Konserwatora Zabytków, lecz władz samorządowych i wymaga podjęcia przez Radę Miasta Gdańska stosownych uchwał. Stąd też sformułowany po kontroli skargowej postulat NIK, by działania Konserwatora Zabytków w zakresie obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych, były ukierunkowane na wydawanie z urzędu decyzji o wpisaniu do rejestru zabytków najcenniejszych – z punktu widzenia autentyczności i integralności dziedzictwa Stoczni Gdańskiej – obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych, po dokonaniu analizy zasadności takich wpisów.

Zdaniem NIK, wpis do rejestru zabytków pozostaje najskuteczniejszą, a zarazem najłatwiejszą do realizacji prawną formą ochrony zabytków, choć objęcie zabytku prawną ochroną nie gwarantuje jego zachowania.

Poważne zagrożenie dla narodowego dziedzictwa kulturowego mogą stanowić różnego rodzaju sytuacje kryzysowe, np. pożary, czy powodzie, ale również konflikty zbrojne. Należy mieć na uwadze, iż Polska jest jednym z krajów najbardziej doświadczonych utratą tego dziedzictwa w wyniku obu wojen światowych. Z tego względu niezwykle istotne jest zapobieganie utracie zabytków poprzez właściwe zorganizowanie ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Następuje to przez prowadzenie prac przygotowawczych, w szczególności poprzez opracowywanie i coroczne aktualizowanie przez jednostki organizacyjne posiadające zabytki, gminy, powiaty i województwa, planów ochrony zabytków, będących integralną częścią planów obrony cywilnej. Aktualne plany ochrony zabytków są zatem ważnym elementem bezpieczeństwa narodowego. Obie kontrole NIK wykazały, że na terenie województwa pomorskiego większość jednostek samorządu terytorialnego nie posiada uzgodnionych z Konserwatorem Zabytków planów ochrony zabytków. Zdaniem NIK, jest to spowodowane zarówno brakiem odpowiedniej świadomości osób odpowiedzialnych za opracowanie i aktualizację tych planów, jak i brakiem sankcji za niezrealizowanie obowiązków w tym zakresie.

**Konieczność
przygotowania ochrony
zabytków na wypadek
sytuacji kryzysowych**

NIK zauważa wskazany również przez Konserwatora Zabytków problem braku instrumentów prawnych do egzekwowania przez niego od wójtów (burmistrzów, prezydentów) oraz starostów realizacji ich obowiązków w zakresie opracowywania, uzgadniania i przekazywania PWKZ uzgodnionych planów ochrony zabytków. Jednak trudno zgodzić się z wcześniejszym podejściem PWKZ, który zaniechał występowania do ww. organów jednostek samorządu terytorialnego z pismami przypominającymi o konieczności uzgodnienia planów ochrony zabytków. Zdaniem NIK, wobec nieokreślenia w przepisach prawa sankcji za nieuzgodnienie planów, jak również nieposiadania przez PWKZ narzędzi prawnych pozwalających na doprowadzenie do wykonania obowiązku w tym zakresie, Konserwator Zabytków powinien prowadzić systematyczne działania, w tym o charakterze sugestywno-perswazyjnym, w celu doprowadzenia do uzgodnienia planów ochrony zabytków przez wszystkie podmioty do tego zobowiązane.

UWAGI I WNIOSKI

Pomorski Wojewódzki
Konserwator Zabytków

Zdaniem NIK Konserwator Zabytków powinien:

- 1) wyeliminować uchybienia wskazane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w decyzji z dnia 6 kwietnia 2017 r. i zapewnić objęcie prawną ochroną najcenniejszych obiektów położonych na terenach postoczniovych;
- 2) zwiększyć nadzór nad prowadzeniem rejestru zabytków w celu zapewnienia jego prowadzenia zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa.

Minister Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Wyniki kontroli wskazują również na potrzebę podjęcia stosownych działań przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który zdaniem NIK powinien:

- 1) rozważyć podjęcie działań legislacyjnych w celu wprowadzenia instrumentu pozwalającego na skuteczne egzekwowanie od gmin i powiatów wykonania obowiązku opracowania i uzgodnienia z wojewódzkimi konserwatorami zabytków planów ochrony zabytków;
- 2) uzyskać od wszystkich wojewódzkich konserwatorów zabytków zaktualizowane wojewódzkie plany ochrony zabytków oraz wzmocnić nadzór w zakresie realizacji przez nich ustawowych zadań związanych z ochroną zabytków.

4. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

4.1. Prowadzenie rejestru zabytków i ewidencji zabytków oraz wydawanie i wykonywanie decyzji w sprawach ochrony zabytków

Po kontroli skargowej Najwyższa Izba Kontroli oceniła, iż PWKZ nie w pełni wywiązywał się z obowiązków, jakie przepisy prawa nakładają na organ ochrony zabytków w zakresie prowadzenia rejestru zabytków i ewidencji zabytków. Konserwator Zabytków prowadził rejestr zabytków archeologicznych niezgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. W przypadku zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków nie opracowano kart ewidencji. W wyniku kontroli sprawdzającej również stwierdzono nieprawidłowości w zakresie prowadzenia rejestru zabytków, jednakże zdaniem NIK, miały one charakter formalny i nie skutkowały negatywnymi następstwami dla tego obszaru kontrolowanej działalności. W sposób prawidłowy prowadzono karty ewidencyjne zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru.

Nieprawidłowości w latach 2013–2014 i poprawa w latach 2015–2016

W rejestrze zabytków prowadzonym przez PWKZ, według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r., wpisanych było łącznie 11.727 zabytków. W latach 2013–2014 wpisano do rejestru: 70 zabytków nieruchomych, 301 zabytków ruchomych i jeden zabytek archeologiczny. W latach 2015–2016 wydano 43 decyzje w sprawie wpisu do rejestru zabytków ruchomych (w tym osiem decyzji zmieniających decyzję o wpisie) oraz 36 decyzji w sprawie wpisu do rejestru zabytków ruchomych (nie zostały w tym okresie wydane decyzje w sprawie wpisu do rejestru zabytków archeologicznych).

1. Z terenów postoczniovych do rejestru zabytków, decyzją PWKZ z dnia 6 grudnia 1999 r. w sprawie wpisania dóbr kultury do rejestru zabytków¹⁷, wpisano: Plac Solidarności wraz z Pomnikiem Poległych Stoczniovców grudnia 1970 r., murem wzdłuż północnej pierzei Placu oraz dawną Bramą nr 2 Stoczni Gdańskiej oraz dawny magazyn torped, obecnie¹⁸ sala konferencyjna i muzeum zakładowe Stoczni Gdańskiej – tzw. „Sala BHP”.

Niewystarczająca ochrona zabytków na terenach postoczniovych

Z informacji uzyskanej od Prezydenta Miasta Gdańska w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK wynika, że w okresie od 1 stycznia 2004 r. do 31 grudnia 2014 r. w Referacie Decyzji Administracyjnych Wydziału Urbanistyki i Ochrony Zabytków Urzędu Miejskiego w Gdańsku wydano pozwolenie na rozbiórkę 28 budynków oraz przyjęto zgłoszenia rozbiórki 11 budynków na terenach postoczniovych¹⁹. Wydano też cztery decyzje o odmowie pozwolenia na rozbiórkę siedmiu budynków.

¹⁷ L.dz.: PWKZ-5340/14/99/9453.

¹⁸ Obecnie, tj. na dzień wydania decyzji w sprawie wpisania dóbr kultury do rejestru zabytków.

¹⁹ Zgodnie z art. 31 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r. poz. 290, ze zm.) pozwolenie nie wymaga rozbiórka: budynków i budowli - niewpisanych do rejestru zabytków oraz nieobjętych ochroną konserwatorską - o wysokości poniżej 8 m, jeżeli ich odległość od granicy działki jest nie mniejsza niż połowa wysokości; obiektów i urządzeń budowlanych, na budowę których nie jest wymagane pozwolenie na budowę, jeżeli nie podlegają ochronie jako zabytki. Rozbiórka ww. obiektów wymaga uprzedniego zgłoszenia właściwemu organowi, w którym należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania tych robót. Przepis art. 30 ust. 5 stosuje się odpowiednio (art. 31 ust. 2 Prawa budowlanego).

W wyniku prowadzonych od 2013 r. prac w lutym 2014 r. zostało – na zlecenie Europejskiego Centrum Solidarności²⁰ – sporządzone opracowanie pn. Ewidencja obiektów dawnej Stoczni Gdańskiej, będące pierwszym kompleksowym opracowaniem ewidencyjnym obiektów o wartościach kulturowych dla tego obszaru. Wynikiem prac autorów ww. opracowania²¹ jest udokumentowanie na kartach ewidencyjnych łącznie 290 obiektów o wartościach kulturowych, w tym 92 budynków, 67 urządzeń, 116 elementów zagospodarowania i 15 reliktywów. W treści opracowania zaznaczono, iż ewidencja obiektów kulturowych dla danego obszaru, rozumiana jako sporządzanie dokumentacji, jest procesem ciągłym i nigdy nie zostanie definitywnie zakończona, co oznacza konieczność aktualizacji ewidencji, biorąc pod uwagę zarówno jej uzupełniania o nowe obiekty, jak i zmieniający się stan zachowania obiektów już w niej ujętych. Należy zaznaczyć, że autorem opracowania nie została przez właścicieli udostępniona część obiektów znajdujących się na terenach postoczniowych. W dniu 24 marca 2014 r. PWKZ – którego zadaniem, zgodnie z art. 22 ust. 2 u.o.z., jest prowadzenie, w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa pomorskiego – włączył do wojewódzkiej ewidencji zabytków 235 spośród 290 obiektów ujętych w ww. opracowaniu.

Do wojewódzkiej ewidencji zabytków została włączona hala 88A, jednakże w dniu 23 maja 2014 r. wyłączono ją z ewidencji z uwagi na brak wartości zabytkowych. Hala 59A (magazyn materiałów chemicznych) nie została włączona do wojewódzkiej ewidencji zabytków, ponieważ, zdaniem PWKZ, nie posiadała wystarczających wartości zabytkowych uzasadniających włączenie do ewidencji²².

Spółki prawa handlowego posiadające prawa do terenów postoczniowych (BPTO Stocznia Cesarska Sp. z o.o. w Gdańsku, BPTO Kolonia Robotnicza Sp. z o.o. w Gdańsku, Drewnica Development Sp. z o.o. w Gdańsku, Aluship Technology Sp. z o.o. w Gdańsku oraz Synergia 99 Sp. z o.o. w Gdańsku) wezwały PWKZ do usunięcia naruszenia prawa polegającego na włączeniu do wojewódzkiej ewidencji zabytków m.in. nieruchomości stanowiących własność tych spółek. Na skutek złożonych wezwań do usunięcia naruszenia prawa Konserwator Zabytków wyłączył z wojewódzkiej ewidencji zabytków część obiektów. Ww. spółki wniosły w kwietniu i maju 2014 r. skargi do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gdańsku (WSA, Sąd) na włączenie przez PWKZ do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów z terenów postoczniowych, które nie zostały wyłączone w wyniku wezwań do usunięcia naruszenia prawa. W dniu 1 października 2014 r. WSA oddalił wszystkie skargi uznając, że nie zasługują one na uwzględnienie, albowiem zaskarżona czynność odpowiada prawu²³. W ocenie Sądu, Konser-

²⁰ Instytucja kultury, której organizatorami są: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Gmina Miasta Gdańska oraz Województwo Pomorskie.

²¹ Dr inż. arch. Anna Orchowska-Smolińska, mgr inż. arch. Andrzej Ditrich, mgr inż. arch. Arkadiusz Woźniakowski.

²² Na początku grudnia 2014 r. hale 88A, 59A, a także 60B i 27B zostały wyburzone.

²³ Wyrok z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt II SA/Gd 396/14; wyrok z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt II SA/Gd 397/14; wyrok z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt II SA/Gd 398/14; wyrok z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt II SA/Gd 399/14; wyrok z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt II SA/Gd 400/14.

wator Zabytków prawidłowo zweryfikował zabytkowy charakter obiektów włączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków. WSA wskazał również, iż fakt zbycia terenów byłej Stoczni Gdańskiej podmiotom prywatnym nie mógł stanowić okoliczności wyłączającej możliwość dokonania wpisu przez PWKZ obiektów znajdujących się na tych terenach do ewidencji zabytków. WSA zwrócił także uwagę, iż skutek prawny objęcia obiektu zabytkowego ochroną nie wynika z faktu opracowania dla niego karty ewidencyjnej i dołączenia jej do prowadzonego zbioru, ale ze stwierdzenia, że dany obiekt spełnia przesłanki ustawowe uznania za zabytek. Ww. spółki złożyły skargi kasacyjne od wyroków WSA do Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie. Wyrokami z dnia 26 października 2016 r.²⁴ Naczelny Sąd Administracyjny oddalił wszystkie skargi kasacyjne.

Ostatecznie, w wyniku uchylenia włączenia do wojewódzkiej ewidencji zabytków części obiektów (na skutek złożonych przez ww. spółki posiadające prawa do terenów postoczniovych wezwań do usunięcia naruszenia prawa, a także w wyniku analiz i konsultacji), w ewidencji tej pozostało 65 obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych.

W piśmie z 13 stycznia 2015 r. Prezydent Miasta Gdańska zwrócił się do Konserwatora Zabytków o rozważenie wszczęcia z urzędu procedury wpisu do rejestru zabytków części terenów postoczniovych oraz zlokalizowanych tam, najbardziej wartościowych budynków magazynowych i innych obiektów. W odpowiedzi na powyższe pismo PWKZ wskazał, że sprawa wpisu do rejestru zabytków części terenów postoczniovych, z uwagi na rozległość tego obszaru oraz liczba i różnorodność obiektów zabytkowych na nim zlokalizowanych, wymaga przeprowadzenia waloryzacji obiektów, objętych ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do wojewódzkiej ewidencji zabytków. Ponadto należy wyznaczyć granice wpisu do rejestru zabytków w oparciu o zgromadzone dotychczas oraz pozyskane w toku postępowania materiały dotyczące wartości historycznych, architektonicznych i naukowych przedmiotowego terenu. Podał również, iż sprawa wpisu do rejestru została poddana pod obrady Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków w Gdańsku, która potwierdziła zasadność objęcia wpisem do rejestru kolejnych obiektów z terenów postoczniovych. Zdaniem NIK powyższa odpowiedź Konserwatora Zabytków potwierdza wieloletnie zaniechania w zakresie ochrony obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych.

NIK stwierdza, że działania podjęte przez Konserwatora Zabytków jeszcze w trakcie kontroli skargowej, polegające na wpisaniu do wojewódzkiej ewidencji zabytków obiektów znajdujących się na terenach dawnej Stoczni Gdańskiej, przyczyniły się do szerszej i skuteczniejszej ochrony zabytków znajdujących się na terenach postoczniovych²⁵. Objęcie tych obiektów ochroną konserwatorską stanowi punkt wyjścia do wpisania najcen-

²⁴ Sygn. akt: II OSK 20/15, II OSK 21/15, II OSK 245/15 oraz II OSK 173/15.

²⁵ W wyroku z dnia 1 sierpnia 2013 r., sygn. akt II SA/Ol 432/13 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Olsztynie uznał, że wpis do wojewódzkiej ewidencji zabytków oznacza objęcie zabytku ochroną konserwatorską. Od tego wyroku została złożona skarga kasacyjna, która wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 1 lipca 2015 r., sygn. akt II OSK 2898/13 została oddalona.

niejszych obiektów do rejestru zabytków. Ponadto włączenie obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych do wojewódzkiej ewidencji zabytków otwiera drogę do ich włączenia do gminnej ewidencji zabytków, co z kolei, zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 u.o.z., powoduje konieczność uwzględniania ich ochrony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Istotne znaczenie dla zachowania dziedzictwa Stoczni Gdańskiej może mieć wyróżnienie, w dniu 19 grudnia 2014 r., trzech obiektów znajdujących się na terenach postoczniovych Znakiem Dziedzictwa Europejskiego. Znakiem zostały wyróżnione: Sala BHP, Brama nr 2 oraz Plac Solidarności z Pomnikiem Poległych Stoczniovców grudnia 1970 r. oraz Europejskie Centrum Solidarności.

Nieprawidłowe prowadzenie rejestru i ewidencji zabytków

2. Kontrola skargowa wykazała, iż PKWZ prowadził rejestr zabytków archeologicznych²⁶ niezgodnie z wymogami § 2 ust. 1 pkt 3 oraz § 3 rozporządzenia w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, tj. nie była prowadzona księga „C” dla zabytków archeologicznych (według wzoru księgi określonego w załączniku nr 1 do rozporządzenia). W latach 2013–2014 wpisano do rejestru (29 lutego 2013 r.) ołówkiem, zamiast czarnym atramentem, jeden zabytek. Ponadto nie ujęto w rejestrze 91 zabytków z dawnego województwa śląskiego (zawierał on natomiast 16 zabytków z dawnego województwa elbląskiego i trzy z dawnego województwa bydgoskiego). Również prowadzony w Urzędzie elektroniczny rejestr zabytków archeologicznych obejmujący 559 zabytków znajdował się w trakcie opracowywania i nie był kompletny. W prowadzonej przez WUOZ księdze rejestru nie ujęto też wszystkich danych określonych w rozporządzeniu w sprawie prowadzenia rejestru zabytków²⁷.

Zdaniem NIK, po stwierdzeniu, że przejęta dokumentacja dotycząca zabytków archeologicznych jest nieuporządkowana i niekompletna, powinny zostać przez PWKZ niezwłocznie podjęte działania mające na celu doprowadzenie jej do zgodności z wymogami określonymi w przepisach prawa.

W wyniku kontroli sprawdzającej stwierdzono, że w Urzędzie została założona księga „C” dla zabytków archeologicznych. Księga posiada wymiary oraz liczbę stron zgodną z § 2 ust. 1 rozporządzenia w sprawie rejestru zabytków. Dla każdej z ksiąg rejestru zabytków, tj. księgi „A” dla zabytków

²⁶ Na podstawie porozumienia pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Dyrektorem Muzeum Archeologicznego w Gdańsku z dnia 2 stycznia 2007 r. w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego Nr 19, poz. 481) Muzeum Archeologiczne w Gdańsku m.in. prowadziło wojewódzką ewidencję zabytków archeologicznych. Zgodnie z aneksem do ww. porozumienia z dnia 4 kwietnia 2013 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego z 2013 r., poz. 2771), porozumienie obowiązywało do dnia 30 kwietnia 2013 r. W maju 2013 r. Urząd przejął od Muzeum Archeologicznego w Gdańsku m.in. księgę rejestru zabytków archeologicznych o nazwie „Rejestr zabytków. Dział A Zabytki Nieruchome (Archeologia)” o wymiarach 46 cm (wysokość) na 26 cm (szerokość) zawierającą 201 arkuszy.

²⁷ Brakowało m.in. danych dotyczących: numeru rejestru, wpisu do rejestru (w zakresie oznaczenia organu, który wydał decyzję w postępowaniu o wpisanie do rejestru), przedmiotu ochrony (rodzaj zabytku, określenie otoczenia zabytku lub nazwę zabytku), zakresu ochrony (treść rozstrzygnięcia zawartego w decyzji), miejsca położenia lub przechowywania zabytku (adres miejsca położenia lub przechowywania zabytku, z podaniem nazwy miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji, oraz nazwy gminy i powiatu), numeru księgi wieczystej oraz numeru katastru nieruchomości (występuje w postaci nr/nazwy księgi wieczystej lub ewidencji nieruchomości państwowej).

ków nieruchomości, księgi „B” dla zabytków ruchomych oraz księgi „C” dla zabytków archeologicznych, jest prowadzony alfabetyczny skorowidz miejscowości z wykazem zabytków znajdujących się na ich terenie (zgodnie z § 2 ust. 3 ww. rozporządzenia). Stwierdzono jednak, iż wpisy w księgach rejestru zabytków dokonywane były z naruszeniem niektórych wymogów formalnych określonych w przepisach rozporządzenia w sprawie rejestru zabytków. W tomie II księgi „A”, w przypadku trzech na 29 wpisów dokonanych w latach 2015–2016 (10,3%) pierwotny wpis został zamazany korektorem, a następnie poprawiony. Wpisy w księdze dokonywane były czarnym długopisem, zamiast czarnym atramentem, co było niezgodne z § 3 ust. 2 ww. rozporządzenia. W księdze „C”, prowadzonej dla zabytków archeologicznych w przypadku zabytku wpisanego pod poz. 5 numeru rejestru (grodzisko) nie wpisano danych dotyczących wpisu do rejestru; w rubryce „przedmiot ochrony” brak było wpisów pod poz. nr 258 oraz 309; w ośmiu przypadkach rubryka „zakres ochrony” była niewypełniona; w rubryce „właściciel zabytku” brak było wpisów w przypadku 45 pozycji; w rubryce „użytkownik zabytku” brak było wpisów w przypadku 116 pozycji; pod poz. nr 260 w numerze rejestru brak było jakichkolwiek wpisów. Należy zaznaczyć, że możliwe do uzupełnienia braki w zakresie wpisów w tej księdze zostały uzupełnione jeszcze w trakcie kontroli. W tomie III księgi „B”, prowadzonej dla zabytków ruchomych jeden wpis (omyłkowy) został dokonany czarnym długopisem. W przypadku wszystkich wpisów niewypełniona była rubryka „użytkownik zabytku”. W przypadku dwóch wpisów (pod poz. B-370/1 oraz B-261/17 numeru rejestru) pierwotny wpis został zamazany korektorem, a następnie poprawiony. Zdaniem NIK, powyższe nieprawidłowości w zakresie prowadzenia ksiąg rejestru zabytków miały jedynie charakter formalny.

3. W wyniku kontroli sprawdzającej stwierdzono, że w WUOZ nie ma regulacji wewnętrznych, które określałyby, w jakim okresie od momentu, kiedy decyzja o wpisie do rejestru stała się ostateczna, należy dokonać wpisu w księdze rejestru (zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie rejestru zabytków wojewódzki konserwator zabytków dokonuje wpisu w księdze, jeżeli decyzja o wpisie zabytku do rejestru stała się ostateczna. Jednakże żaden przepis ww. rozporządzenia nie wskazuje, jaki czas od momentu, w którym decyzja o wpisie do rejestru zabytków stała się ostateczna, należy dokonać wpisu w rejestrze). Zdaniem NIK, uregulowanie powyższej kwestii zwiększyłoby efektywność i skuteczność przepływu informacji w Urzędzie.

Brak regulacji wewnętrznych

4. Kontrola skargowa wykazała, iż w przypadku czterech zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków nie opracowano kart ewidencji. Było to niezgodne z § 13 rozporządzenia w sprawie rejestru zabytków stanowiącym, że kartę ewidencyjną zabytku sporządza się co najmniej w dwóch egzemplarzach, z których jeden jest włączany do wojewódzkiej ewidencji zabytków, a drugi do krajowej ewidencji zabytków. Natomiast w wyniku kontroli sprawdzającej stwierdzono, że karty ewidencyjne zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru prowadzono w sposób prawidłowy²⁸.

Nieopracowanie kart ewidencji

²⁸ Kontrolą objęto 26 kart ewidencyjnych zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru w latach 2015–2016.

Późne przekazywanie wniosków o ogłaszanie informacji w wojewódzkim dzienniku urzędowym

5. Jak stwierdzono w wyniku kontroli skargowej, pomimo skreślenia, decyzją Ministra z dnia 9 października 2014 r.²⁹, z rejestru zabytków zabytku archeologicznego – cmentarzyska płaskiego grobów skrzynkowych w miejscowości Warzno, Konserwator Zabytków nie złożył, stosownie do art. 14 ust. 3 u.o.z., wniosku o ogłoszenie tej informacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego. W konsekwencji powyższa informacja nie została podana do wiadomości w sposób wymagany przepisami prawa. PWKZ nie występował również, po wydaniu przez Ministra decyzji z 26 lutego 2014 r.³⁰ o skreśleniu zabytku nieruchomego z rejestru (część zabytkowego folwarku w Goszynie), z wnioskiem o wykreślenie z księgi wieczystej oraz z katastru nieruchomości wpisu zabytku do rejestru, co było niezgodne z art. 14 ust. 1 u.o.z. W przypadku drugiego zabytku nieruchomego, skreślonego na podstawie decyzji z 14 sierpnia 2014 r. oraz ww. zabytku archeologicznego, PWKZ wystąpił z wnioskami do właściwego Sądu Rejonowego w celu ujawnienia skreślenia w księgach wieczystych w trakcie kontroli NIK (w styczniu 2015 r.).

Kontrola sprawdzająca wykazała, iż w przypadku 17 decyzji o wpisie zabytków nieruchomych do rejestru (bądź zmianie decyzji o wpisie), wydanych w okresie od grudnia 2015 r. do grudnia 2016 r., wnioski o ogłoszenie informacji o wpisie w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego zostały (drogą elektroniczną) przesłane w lutym 2017 r. (w trakcie kontroli). Pomimo że art. 9 ust. 6 u.o.z. nie określa terminu, w którym wojewódzki konserwator zabytków powinien przekazać organowi wydającemu wojewódzki dziennik urzędowy informację o wpisie, należy mieć na uwadze, iż jednym z celów kontroli zarządczej, co należy do obowiązków kierownika jednostki³¹, jest zapewnienie efektywności i skuteczności przepływu informacji. Zdaniem NIK, upływ ponad rocznego czasu od wydania decyzji w sprawie wpisu do złożenia wniosku o ogłoszenie informacji o wpisie nie pozwala na uznanie, iż został zrealizowany ww. cel kontroli zarządczej, a kwestia terminu składania przedmiotowych wniosków powinna zostać uregulowana w obowiązujących w Urzędzie procedurach kontroli zarządczej.

Decyzje w sprawach ochrony zabytków

6. W latach 2013–2014 PWKZ wydał 5.154 decyzji administracyjnych w sprawach ochrony zabytków. Do organu drugiej instancji zostało zaskarżonych 50 decyzji, w tym sześć utrzymano w mocy. Na dzień zakończenia czynności kontrolnych trzy sprawy były w trakcie rozpatrywania. W pozostałym zakresie: 28 decyzji uchylono w całości i przekazano do ponownego rozpoznania; pięć decyzji uchylono w całości lub w części, gdzie organ odwoławczy orzekł, co do istoty sprawy; osiem decyzji uchylono w całości lub w części, gdzie organ odwoławczy umorzył postępowanie pierwszej instancji i orzekł, co do istoty sprawy.

W latach 2015–2016 PWKZ wydał 5.106 decyzji w sprawach dotyczących ochrony zabytków, z czego na dzień 31 grudnia 2016 r. ostatecznych było 5.044 decyzji. W przypadku 28 decyzji strony wniosły odwołanie do Mini-

²⁹ DOZ-OAiK-6700/938/14[ML/102/14].

³⁰ L.dz. DOZ-OAiK-6700/34/09[UB-4/09].

³¹ Zgodnie z art. 68 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1870, ze zm.).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

stra, który uchylił 15 decyzji i skierował sprawy do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji. W przypadku 11 decyzji postępowanie przed organem odwoławczym nie zostało zakończone³².

Z powyższego wynika, że jak wykazała kontrola sprawdzająca, po przeprowadzeniu kontroli skargowej nastąpiła poprawa w zakresie jakości wydawanych przez Konserwatora Zabytków decyzji w sprawach ochrony zabytków. Z 87 proc. do 54 proc. zmniejszył się bowiem odsetek decyzji uchylonych przez organ odwoławczy (Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego), a ponadto monitorowano wykonywanie decyzji, którym został nadany rygor natychmiastowej wykonalności.

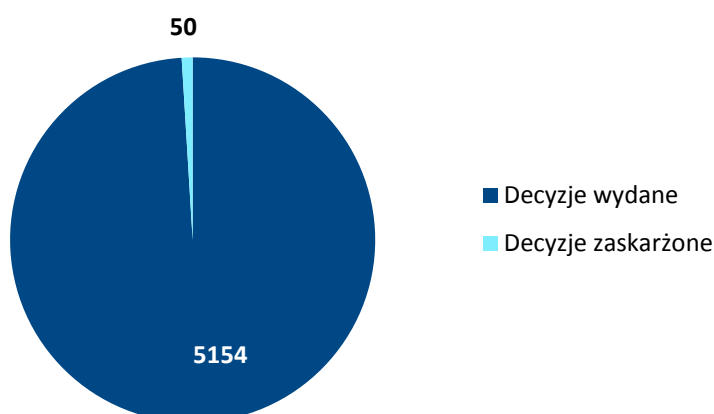
7. Kontrola skargowa wykazała, że w latach 2013–2014 nie monitorowano wykonania 15 decyzji administracyjnych, którym nadano rygor natychmiastowej wykonalności. Skutkiem powyższego była m.in. rozbiórka spichlerza „Woli Łeb”³³. Za nieskuteczny należy uznać sposób sprawdzania wykonania decyzji, który polegał na przesyłaniu fotografii uporządkowanego terenu, a jedynie w kilku przypadkach na kontroli stanu zabytku.

Brak monitorowania
wydanych decyzji

W wyniku kontroli sprawdzającej stwierdzono, iż spośród decyzji w sprawach ochrony zabytków wydanych w latach 2015–2016 rygor natychmiastowej wykonalności nadano łącznie 33 decyzjom, w tym m.in. czterem decyzjom w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, a w 19 przypadkach decyzjom nakazującym wstrzymanie robót budowlanych i nakazujących przeprowadzenie badań archeologicznych. W każdym przypadku przeprowadzono kontrolę badań archeologicznych i odebrano, ze stanowiska konserwatorskiego, teren badań.

Wykres nr 1

Decyzje w sprawach ochrony zabytków w latach 2013–2014

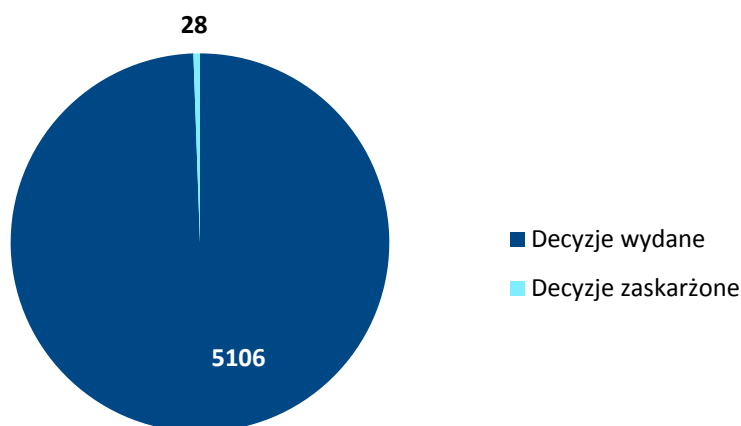
Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

³² Z uwzględnieniem uchylenia decyzji z dnia 2 listopada 2016 r. o wpisaniu do rejestru zabytków 21 obiektów z terenów postoczniowych wskaźnik decyzji uchylonych wynosi 16 (na 28), a nierozpatrzonych – 10.

³³ Sprawa rozbiórki spichlerza została opisana w pkt 4.3. Informacji.

Wykres nr 2

Decyzje w sprawach ochrony zabytków w latach 2015–2016

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

4.2. Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

Nieaktualny plan ochrony zabytków i niezgodnienie planów ochrony przez zobowiązane do tego podmioty

Po kontroli skargowej Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia organizację ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Wojewódzki plan ochrony zabytków, pomimo obowiązku jego corocznej aktualizacji, nie był aktualizowany od czasu jego opracowania w 2005 r., co stwarzało potencjalne zagrożenie dla zachowania zabytków podlegających ochronie. Pomimo że planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej nie uzgodniło i nie przekazało Konserwatorowi Zabytków większość gmin i powiatów, a także jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, PWKZ nie podejmował skutecznych działań w tym zakresie. Kontrola sprawdzająca wykazała, iż w 2015 r. w Urzędzie został opracowany nowy wojewódzki plan ochrony zabytków, który został uzgodniony z Wojewodą Pomorskim i Szefem Obrony Cywilnej Kraju. Jednakże plan ten nie zawiera wszystkich elementów wymaganych przez przepisy prawa. Ponadto egzemplarz ww. planu nie został przekazany ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Stosownie do art. 88 ust. 1 u.o.z. minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego opracowuje krajowy plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynuje realizację zadań mających na celu zabezpieczenie zabytków przed skutkami zagrożeń wynikających z sytuacji kryzysowych. Organizację i sposób ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, z uwzględnieniem zadań administracji odpowiedniego stopnia i jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, określa rozporządzenie w sprawie ochrony zabytków. Zgodnie z § 1 ust. 1 tego rozporządzenia, ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszcze-

niem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, plany ochrony zabytków są integralną częścią planów obrony cywilnej i podlegają corocznej aktualizacji w terminie do dnia 31 marca każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego.

1. W Urzędzie opracowano w 2005 r. wojewódzki plan ochrony zabytków, realizując wymóg § 3 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków. Ww. plan został opracowany w dwóch egzemplarzach i uzgodniony z Szefem Obrony Cywilnej Kraju, stosownie do § 4 ust. 4 powyższego rozporządzenia. Jeden egzemplarz wojewódzkiego planu ochrony zabytków przekazano ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zgodnie z § 5 ust. 2 pkt 3 lit. b rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

Nieaktualizowanie planu ochrony z 2015 r.

Wojewódzki plan ochrony zabytków nie był jednak aktualizowany od jego opracowania w 2005 r., co było niezgodne z § 5 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków. Ww. plan ochrony zabytków nie zawierał m.in. aktualnych informacji niezbędnych do realizacji prac przygotowawczych oraz koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania; wykazu osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną; wyszczególnienia sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania.

Ponadto Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej – Szef Obrony Cywilnej Kraju, informując o dokonaniu uzgodnienia wojewódzkiego planu ochrony zabytków wskazał, iż nazewnictwo stanów gotowości obronnej użyte w „Harmonogramie osiągnięcia wyższych stanów gotowości systemu ochrony zabytków” należy dostosować do przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa³⁴, co jednak również nie zostało zrealizowane. Dodatkowo wojewódzki plan ochrony zabytków z 2005 r. nie został uzgodniony z Wojewodą Pomorskim, co było niezgodne z § 4 ust. 4 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

2. W 2015 r. został opracowany nowy wojewódzki plan ochrony zabytków, który został uzgodniony z Wojewodą Pomorskim i Szefem Obrony Cywilnej Kraju. W powyższym planie, w części „Dane dotyczące rodzajów liczby zabytków ruchomych podlegających rozśrodkowaniu i ewakuacji” nie wskazano: rodzajów i liczby zabytków ruchomych podlegających rozśrodkowaniu i ewakuacji, tras ich przewozu i miejsc ukrycia (wskazano jedynie, że wydzielone zbiory planuje się rozśrodkować w obiektach usytuowanych na terenie określonych powiatów), sumarycznego ciężaru i objętości, nakładów pracy podczas pakowania, przejazdu i ukrycia oraz ładowności środków transportu. Było to niezgodne z *Instrukcją przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*, stanowiącej załącznik do rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków. Ponadto egzemplarz wojewódzkiego planu ochrony zabytków z 2015 r., do czasu zakończenia czynności kontrolnych, nie został

Braki planu ochrony z 2015 r.

³⁴ Dz. U. Nr 219, poz. 2218.

Niewystarczające działania w przypadku niezgodnienia planów ochrony zabytków

przekazany ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, co było niezgodne z § 5 ust. 2 pkt 3 lit. b rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków. Przekazanie egzemplarza ww. planu Ministrowi nastąpiło jednak przed wysłaniem wystąpienia pokontrolnego.

3. Zgodnie z § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta). Gminny plan ochrony zabytków opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu (§ 4 ust. 2 cyt. rozporządzenia). Powiatowy plan ochrony zabytków opracowuje starosta; plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa (§ 4 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków).

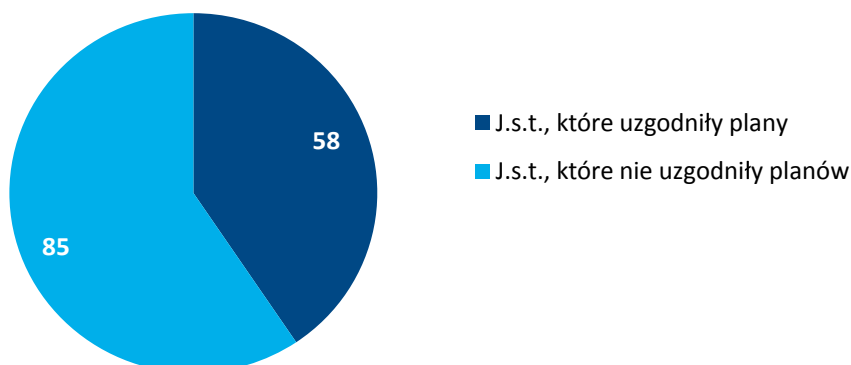
W latach 2013–2016 PWKZ, pomimo nie przekazania mu do uzgodnienia planów ochrony zabytków przez jednostki samorządu terytorialnego i jednostki organizacyjne posiadające zabytki, nie podejmował skutecznych działań mających na celu przekazanie mu do uzgodnienia tych planów. Nieskuteczne okazało się wystąpienie ze stycznia 2013 r. w tej sprawie do 19 powiatów i miast na prawie powiatu z prośbą o nadzór nad aktualizacją planu ochrony zabytków powiatu, a także nadesłanie do 31 marca 2013 r. planu ochrony zabytków do WUOZ w celu uzgodnienia. Planów ochrony zabytków nie przekazało Konserwatorowi Zabytków w celu uzgodnienia 799 spośród 916 jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, a także większość gmin i powiatów województwa pomorskiego. Plany ochrony zabytków uzgodniło z PWKZ jedynie osiem muzeów (w Urzędzie nie prowadzono wykazu jednostek organizacyjnych posiadających zabytki, a Konserwator Zabytków nie dysponował wykazem muzeów, które nie uzgodniły z nim planu ochrony zabytków).

Po kontroli skargowej, w związku z niezgodnieniem planów ochrony zabytków przez wszystkie gminy i powiaty z terenu województwa pomorskiego, zostało w 2016 r. skierowane drogą elektroniczną do wszystkich jednostek samorządu terytorialnego, które nie opracowały planów, pisma przypominające o konieczności realizacji tego obowiązku. W odpowiedzi na ww. pisma, jednostki samorządu terytorialnego przesyłały do WUOZ wyjaśnienia, tłumacząc przyczyny niezgodnienia planów ochrony zabytków oraz podając w przybliżeniu termin realizacji tego obowiązku. Ponadto z pracownikami jednostek samorządu terytorialnego były prowadzone rozmowy telefoniczne w sprawie uzgodnienia planów ochrony zabytków. W latach 2015–2016 plany ochrony zabytków uzgodniło z Konserwatorem sześć jednostek organizacyjnych posiadających zabytki i 32 jednostki samorządu terytorialnego. Według stanu na dzień 31 grudnia 2016 r. uzgodnione z Konserwatorem Zabytków plany ochrony zabytków posiadało 58 (spośród 143) gmin i powiatów oraz 128 jednostek organizacyjnych posiadających zabytki (spośród 916).

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

Wykres nr 3

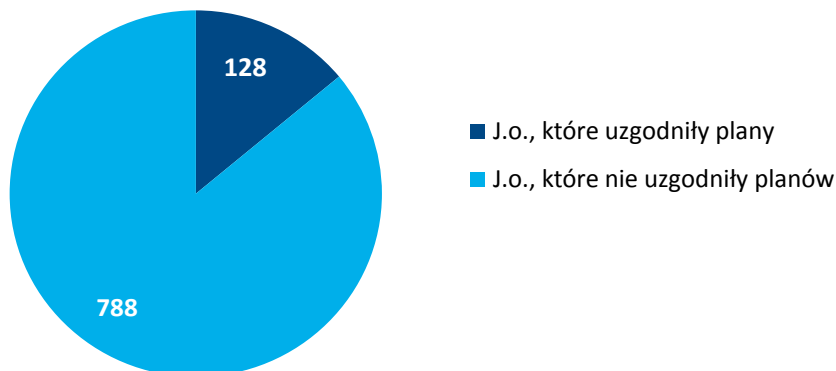
Plany ochrony zabytków – j.s.t.

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

Wykres nr 4

Plany ochrony zabytków – jednostki organizacyjne

Źródło: Opracowanie własne NIK na podstawie ustaleń kontroli.

Podzielając pogląd, że w świetle obowiązujących przepisów prawa wojewódzki konserwator zabytków nie ma możliwości wyegzekwowania od jednostek organizacyjnych posiadających zabytki oraz jednostek samorządu terytorialnego opracowania planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, NIK zauważa, iż zgodnie z § 6 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków organy administracji publicznej zapewniają przygotowanie i realizację przewidzianych działań w zakresie ochrony zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, zgodnie z posiadaną właściwością.

Należy zaznaczyć, że również w regulaminie Urzędu przewidziano zadania związane z nadzorem nad przygotowaniem gminnych i powiatowych planów ochrony zabytków (stanowisko pracy ds. Obronnych, Obrony Cywilnej i Ochrony Informacji Niejawnych), a wystąpienie w przez PWKZ w styczniu 2013 r. do 19 powiatów i miast na prawie powiatu z prośbą o nadzór nad aktualizacją planu ochrony zabytków powiatu oraz przekazanie planu ochrony zabytków do WUOZ w celu uzgodnienia, a także skierowanie w 2016 r. do gmin i powiatów pism przypominających o konieczności realizacji obowiązków określonych w rozporządzeniu w sprawie ochrony zabytków świadczy o tym, że możliwe jest podejmowanie działań w powyższym zakresie. W sytuacji nieotrzymania od większości podmiotów zobowiązanych do opracowania, uzgodnienia i przekazania Konserwatorowi

uzgodnionych planów, PWKZ powinien prowadzić systematyczne działania, w tym o charakterze sugestywno-perswazyjnym, w celu uzyskania od wszystkich podmiotów do tego zobowiązanych, uzgodnionych planów ochrony zabytków.

4.3. Sprawowanie nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami

Przejawy
nieskutecznego nadzoru
konserwatorskiego

W wyniku kontroli skargowej Najwyższa Izba Kontroli oceniła, iż nadzór konserwatorski PWKZ nad zabytkami był nieskuteczny. PWKZ nie sprawował również kontroli nad wykonaniem zadań powierzonych Miejskiemu Konserwatorowi Zabytków w Gdańsku m.in. w zakresie ochrony obszaru dawnej Stoczni Gdańskiej i terenów postoczniovych. Konserwator Zabytków wydał wielokrotne pozwolenie indywidualne na czasowy wywóz tryptyku „Sąd Ostateczny” Hansa Memlinga za granicę bez uprzedniego przeprowadzenia kontroli stanu zachowania, warunków przechowywania i zabezpieczenia tryptyku oraz analizy stanu jego zachowania i warunków ekspozowania. Całkowicie nieskuteczny okazał się nadzór konserwatorski nad pozostałościami spichlerza „Woli Łeb”, co w konsekwencji doprowadziło do jego nielegalnej rozbiórki. Natomiast kontrola sprawdzająca nie wykazała przypadków sprawowania przez PWKZ nieskutecznego nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami i NIK pozytywnie ocenia sprawowanie nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami. Szczególnie podkreślić należy wszczęcie z urzędu postępowania w celu wpisania do rejestru zabytków najcenniejszych obiektów z terenów postoczniovych.

Brak nadzoru
nad realizacją zadań
przekazanych Miejskiemu
Konserwatorowi
Zabytków w Gdańsku

1. Zgodnie z art. 96 ust. 2 u.o.z. wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa. W dniu 15 lipca 2011 r. pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Gminą Miasta Gdańska zostało zawarte porozumienie w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku przez Gminę Miasta Gdańska³⁵. Sprawy powierzone ww. porozumieniem w imieniu Prezydenta wykonywać miał Miejski Konserwator Zabytków, działający w strukturze organizacyjnej Urzędu Gminy Miasta Gdańska (w ramach wyodrębnionego stanowiska). Do właściwości Miejskiego Konserwatora Zabytków (MKZ) należało m.in. wydawanie w trybie art. 36 ust. 1 pkt 2 u.o.z., pozwoleń na prowadzenie robót budowlanych w otoczeniu obszarów zabytkowych. Stosownie do § 8 ust. 1 ww. porozumienia kontrolę nad prawidłowym wykonywaniem powierzonych zadań w imieniu Wojewody Pomorskiego sprawuje PWKZ.

Z ustaleń kontroli skargowej wynika, iż Konserwator Zabytków nie sprawował kontroli nad wykonaniem zadań powierzonych Miejskiemu Konserwatorowi Zabytków w zakresie ochrony obszaru dawnej Stoczni Gdańskiej

³⁵ Dz. Urz. Woj. Pomorskiego Nr 111, poz. 2321. Wcześniej obowiązywało porozumienie pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Miastem Gdańsk z dnia 5 stycznia 2004 r. (Dz. Urz. Woj. Pomorskiego Nr 7, poz. 110).

i terenów postoczniovych. Tym samym nie realizował postanowienia wynikającego z § 8 ust. 1 przedmiotowego porozumienia. Zdaniem NIK, niewłaściwe było przyjęcie przez Konserwatora Zabytków założenia, że nie ma on obowiązku – w ramach nadzoru konserwatorskiego sprawowanego nad wpisanymi do rejestru zabytków Placem Solidarności wraz z Pomnikiem Poległych Stoczniovców grudnia 1970 r. z murem wzdłuż północnej pierzei Placu oraz dawną Bramą nr 2, a także dawnym magazynem torped (obecnie sala konferencyjna i muzeum zakładowe Stoczni Gdańskiej), podlegającymi ochronie na podstawie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego 10 historycznymi budynkami na terenach postoczniovych o wartościach kulturowych – podejmować żadnych działań, ponieważ kompetencje w zakresie stanu zachowania tych obiektów posiada MKZ. Niewystarczający nadzór PWKZ nad Miejskim Konserwatorem Zabytków w zakresie ochrony obszarów dawnej Stoczni Gdańskiej stwierdzono także w wyniku kontroli przeprowadzonej w Urzędzie w 2014 r. z upoważnienia Generalnego Konserwatora Zabytków. W wystąpieniu pokontrolnym skierowanym do PWKZ Generalny Konserwator Zabytków wniósł o „prowadzenie stałego i aktywnego monitoringu działań Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku w zakresie sprawowanej przez niego ochrony terenu, historycznej zabudowy i infrastruktury dawnej Stoczni w Gdańsku”.

2. W dniu 4 marca 2016 r. zostało skierowane do Stoczni Cesarskiej sp. z o.o. w Gdańsku (oraz odrębnie do jej pełnomocnika) zawiadomienie o wszczęciu z urzędu postępowania administracyjnego w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa pomorskiego zespołu zabudowy d. Stoczni Cesarskiej w Gdańsku. Natomiast w dniu 28 września 2016 r. odbyło się posiedzenie Wojewódzkiej Rady Ochrony Zabytków (Rada). Przedmiotem posiedzenia były m.in. zasady i merytoryczna treść wpisu do rejestru zabytków z terenów postoczniovych. Rada zaproponowała elementy, które powinny być uwzględnione w sentencji decyzji w sprawie wpisu do rejestru, a także zasugerowała wprowadzenie pewnych korekt w wyznaczeniu granic obszaru, mającego zostać wpisanym do rejestru. Ostatecznie, po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie wpisu do rejestru zabytków, w dniu 2 listopada 2016 r. PWKZ wydał decyzję w sprawie wpisania do rejestru zabytków województwa pomorskiego pod numerem rejestru A-1936 zabytku w postaci historycznego zespołu budowlanego Stoczni Gdańskiej od okresu funkcjonowania Stoczni Cesarskiej do 1989 r. w granicach działek 150, 151/4, 151/5, 151/6, 1517, 151/8, 151/9, 151/10, 151/11, 151/12, 151/13, 151/14, 151/15 i 151/16 w obr. ew. 068 wraz z budynkami: dyrekcji stoczni (128A), dawnej kuźni (66A), dawnej hartowni (50A), dawnej remizy straży pożarnej (150A), dawnej kotłarni i warsztatu (34A), dawnej modelarni, warsztatu i hal produkcyjnych (47A), dawnej hali warsztatowej (75A), dawnej narzędziowni (49A), dawnej ślusarni (42A), dawnej stolarni i warsztatu linowego – następnie formiarni (38A), dawnej hali produkcyjnej oprzyrządowania (40A), dawnej kotłarni i hali produkcyjnej (35A), dawnej hali silników spalinowych (28A), dawnej hali prefabrykacji wyposażenia i ślusarni (43A) dawnej kuźni i warsztatu ślusarskiego (36A), dawnego magazynu mebli – budynku biurowego (151A), stacji elektrycznej A11 (392A), podstacji elektrycznej A1

Postępowanie
w sprawie wpisu
do rejestru zabytków
obiektów z terenów
postoczniovych

(393A), dawnej hali prefabrykacji wyposażenia (41A), schronu przeciwlotniczego – wraz z gruntem po obrysie murów, basenem dokowym, dwoma pochylniami półdokowymi A1 i A2, trzema żurawiami, (oznaczonymi numerami inwentarzowymi 7, 55 i 61), placem pomiędzy budynkami dawanej dyrekcji stoczni i dawnej remizy straży pożarnej oraz nazwami ulic: Kooperantów, Narzędziowców, Odlewników, Krótka, Dokowa i nazwami własnymi: Basen Dokowy, Nabrzeże Poremontowe. Ww. decyzji został nadany rygor natychmiastowej wykonalności. Od ww. decyzji odwołanie złożył pełnomocnik Stoczni Cesarskiej sp. z o.o., który zaskarżył ją w całości wnosząc o usunięcie z przedmiotowego wpisu czterech obiektów, ewentualnie o uchylenie decyzji w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także o uchylenie rygoru natychmiastowej wykonalności.

Po rozpatrzeniu odwołania Minister, decyzją z dnia 6 kwietnia 2017 r., uchylił zaskarżoną decyzję w całości i przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez organ pierwszej instancji. W uzasadnieniu decyzji Ministra wskazano m.in., że przy ponownym rozpatrzeniu sprawy Konserwator Zabytków powinien jednoznacznie określić przedmiot postępowania i stan faktyczny³⁶, odnieść się w uzasadnieniu decyzji do całego zebranego materiału dowodowego, a także przygotować rozstrzygnięcie w sposób niebudzący wątpliwości co do interpretacji. Zgodnie z decyzją Ministra, organ pierwszej instancji powinien wskazać, które działki ewidencyjne obejmuje ochroną konserwatorską w całości, a które jedynie w części³⁷, a obszar zabytku powinien zostać precyzyjnie oznaczony na załączniku graficznym, w sposób umożliwiający jego jednoznaczną interpretację³⁸.

³⁶ Zgodnie z uzasadnieniem decyzji Ministra, Konserwator Zabytków prowadząc postępowanie związany był treścią pisma z 4 marca 2016 r., wyznaczającym przedmiot prowadzonego postępowania. Tymczasem decyzja PWKZ dotyczy nie tylko „historycznego zespołu budowlanego Stoczni Gdańskiej”, ale także dzieł architektury i budownictwa, obiektów techniki oraz nazw ulic.

³⁷ W decyzji Ministra wskazano m.in., że na podstawie decyzji Konserwatora Zabytków nie można ustalić, czy nieruchomości gruntowa – działki ewidencyjne nr 151/14 i 151/16 podlegają ochronie w całości, czy jedynie we fragmencie.

³⁸ Zgodnie z decyzją Ministra, w przypadku gdy nie jest możliwe poprowadzenie granicy [obszaru objętego ochroną] wzdłuż trwałych i łatwych do zidentyfikowania elementów (np. ściana budynku, granica działki ewidencyjnej) należy oznaczyć obszar obejmowany ochroną w inny precyzyjny i niebudzący wątpliwości sposób, wykorzystując np. do tego celu mapę geodezyjną.

Zdjęcie nr 1

Jeden z obiektów objętych decyzją PWKZ z dnia 2 listopada 2016 r. (zdjęcie zrobione przez pracownika WUOZ w postępowaniu poprzedzającym wydanie decyzji)

Źródło: Akta kontroli NIK.

3. PWKZ wydał 7 lutego 2014 r., na wniosek Muzeum z dnia 30 stycznia 2014 r., na okres pięciu lat, wielokrotne pozwolenie indywidualne na czasowy wywóz „Sądu Ostatecznego” za granicę bez uprzedniego przeprowadzenia kontroli oraz analizy stanu jego zachowania. Tymczasem art. 51 ust. 2 u.o.z. dopuszcza wywóz zabytków za granicę, ale pod warunkiem, że pozwala na to stan ich zachowania. Wynika z tego, że przed wydaniem pozwolenia na wywóz zabytku za granicę Konserwator Zabytków miał obowiązek ustalenia, jaki jest stan zachowania zabytku.

„Sąd Ostateczny” planowano wywieźć na wystawę w Rzymie, która miała trwać od 29 września 2014 r. do 31 stycznia 2015 r. Przed wydaniem ww. decyzji PWKZ nie skorzystał z możliwości, o której mowa w art. 60 u.o.z, tj. zasięgnięcia opinii instytucji kultury wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami. Zdaniem NIK, mając na uwadze unikatowy charakter ww. zabytku, przed wydaniem pozwolenia na jego czasowy wywóz należało dochować najwyższej staranności, w tym m.in. przeprowadzić kontrolę stanu zachowania, warunków przechowywania i zabezpieczenia „Sądu Ostatecznego”, a także skorzystać z możliwości uzyskania opinii specjali-

Udaremnienie wywozu
„Sądu Ostatecznego”
za granicę

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

stów w tym zakresie. Kontrolę, która wynikała m.in. z presji medialnej, podjęto dopiero pół roku później, tj. 15 września 2014 r. Kontrola została przeprowadzona z udziałem ekspertów z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego, Zakładu Konserwacji Malarstwa i Rzeźby Polichromowanej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu³⁹, Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz Sekcji Konserwatorów Dzieł Sztuki Związku Polskich Artystów Plastyków w Gdańsku. W wyniku tej kontroli stwierdzono m.in., że Muzeum nie przedstawiło aktualnej dokumentacji stanu zachowania obiektu oraz, że stan zachowania elementu tryptyku (tzw. *portret Portinariego*) jest alarmująco zły i niestabilność jest przeciwskazaniem do jego transportowania. Na tej podstawie Konserwator Zabytków, w dniu 18 września 2014 r., cofnął pozwolenie ogólne z 7 lutego 2014 r. na czasowy wywóz zabytku za granicę. Powyższą decyzję uzasadnił koniecznością zapobiegania zagrożeniom lub zniszczeniu tego zabytku.

Zdjęcie nr 2
[Portret Portinariego](#)

Źródło: Akta kontroli NIK.

³⁹ Zakład funkcjonuje w ramach Instytutu Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa na Wydziale Sztuk Pięknych.

Zdaniem NIK, cofnięcie przez PWKZ pozwolenia na czasowy wywóz „Sądu Ostatecznego” za granicę było działaniem właściwym. Jednakże zważywszy na okoliczność, że stan zabytku w ciągu sześciu miesięcy nie zmienił się, potwierdza to zaniechanie dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego w ramach postępowania przeprowadzonego przed wydaniem pierwszej z decyzji.

4. PWKZ nieskutecznie prowadził ochronę i nadzór konserwatorski nad pozostałościami spichlerza „Woli Łeb”, co w konsekwencji doprowadziło do nielegalnej jego rozbiórki⁴⁰. W szczególności PWKZ nie wyegzekwował decyzji z 7 lutego 2014 r. o wstrzymaniu robót budowlanych polegających na rozbiórce ściany zachodniej, północnej i południowej spichlerza „Woli Łeb”, której nadano rygor natychmiastowej wykonalności.

Zniszczenie spichlerza „Woli Łeb”

Decyzja PWKZ z 12 listopada 2013 r. zezwalającą spółce Spichlerz Ognisty Wóz Sp. z o.o. Sp. k.a. w Gdańsku na prowadzenie robót budowlanych polegających na rozbiórce ściany zachodniej spichlerza „Woli Łeb” została wydana na podstawie wniosków spełniających wymogi formalne złożonych 10 października 2013 r. i 18 października 2013 r. Przed wydaniem ww. decyzji PWKZ nie przeprowadził jednak kontroli z urzędu, nie zlecił również wykonania odpowiednich analiz i ekspertyz polegając na dokumentacji dostarczonej przez właściciela. Decyzja powyższa, z uwagi na odwołanie się od niej 26 listopada 2013 r. przez dopuszczonego do udziału w postępowaniu na prawach strony Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Gdańsku, do organu drugiej instancji, była decyzją nieostateczną, na co PWKZ wskazywał w uzasadnieniu decyzji z dnia 7 lutego 2014 r. o wstrzymaniu robót rozbiórkowych. Pomimo zgłoszenia przez Towarzystwo Opieki nad Zabytkami faktu rozbiórki obiektu do Komendy Miejskiej Policji w Gdańsku, prowadzono nadal prace rozbiórkowe, bez jakichkolwiek działań PWKZ mających na celu ich udaremnienie. Prace rozbiórkowe przy ścianie zachodniej spichlerza nie były monitorowane, co powinno było nastąpić w szczególności po odwołaniu się strony postępowania – Towarzystwa Opieki nad Zabytkami, od decyzji PWKZ z 12 listopada 2013 r. Wstrzymanie robót przy rozbiórce odbyło się na podstawie kontroli z 4 lutego 2014 r., wszczętej na podstawie (ustnych) informacji przekazywanych do WUOZ. W trakcie kontroli stwierdzono przygotowania do rozbiórki nie tylko elewacji zachodniej, lecz także fragmentów ściany północnej i południowej, wbrew decyzji PWKZ z 12 listopada 2013 r. Pomimo że PWKZ wydał 7 lutego 2014 r. decyzję o wstrzymaniu robót budowlanych przy rozbiórce spichlerza „Woli Łeb” z rygiem natychmiastowej wykonalności, prace nie zostały przerwane. Inwestor zastępczy prowadzący rozbiórkę obiektu – Dyrekcja Rozbudowy Miasta Gdańska – przekazał PWKZ protokoły kontroli budowy z 13 i 21 lutego 2014 r., w których ustalono, przy współudziale Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego, że prace rozbiórkowe mają być kontynuowane w trybie natychmiastowym z uwagi na zagrożenie katastrofą budow-

⁴⁰ Z informacji uzyskanych z Prokuratury Okręgowej w Gdańsku na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK wynika, że prokurator Prokuratury Rejonowej Gdańsk-Śródmieście prowadził czynności sprawdzające w zakresie czynu z art. 108 ust. 1 u.o.z. (przepis stanowi, iż kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5), jednakże w dniu 10 marca 2014 r. wydano w tej sprawie postanowienie o odmowie wszczęcia dochodzenia.

WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI

laną, zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta Gdańska z 29 listopada 2013 r. Konserwator Zabytków nie zareagował na powyższą sytuację m.in. poprzez sprawdzenie, czy faktycznie istnieje zagrożenie katastrofą budowlaną (z protokołu kontroli z 4 lutego 2014 r. nie wynikało takie zagrożenie). PWKZ nie skorzystał również z uprawnień wynikających z art. 47 u.o.z., zgodnie z którym mógł wznowić postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1, a następnie zmienić je lub cofnąć, jeżeli w trakcie wykonywania badań, prac, robót lub innych działań określonych w pozwoleniu wystąpiły nowe fakty i okoliczności, mogące doprowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia zabytku. Decyzja PWKZ z 7 lutego 2014 r. została zaskarżona 12 lutego 2014 r. przez właściciela obiektu, a Minister wydał 19 maja 2014 r. decyzję uchylającą zaskarżoną decyzję w całości i umarzającą postępowanie organu pierwszej instancji z uwagi na brak podstaw do merytorycznego rozpoznania sprawy (ze względu na rozebranie budowli postępowanie odwoławcze w sprawie wstrzymania prac rozbiórkowych stało się bezprzedmiotowe).

Zdjęcie nr 3

Spichlerz „Woli Łeb” przed jego nielegalną rozbiórką

Źródło: Akta kontroli NIK.

W ocenie Ministra, wyrażonej w piśmie do PWKZ z dnia 20 maja 2014 r., działania Konserwatora Zabytków w odniesieniu do pozostałości spichlerza „Woli Łeb” były niewystarczające i nie zapewniły skutecznej ochrony konserwatorskiej⁴¹. Główną przyczyną wystąpienia w spichlerzu zagrożenia katastrofą budowlaną, co doprowadziło do jego (nielegalnej) rozbiórki, było niezapewnienie prawidłowego nadzoru konserwatorskiego nad kolejnością robót wykonywanych w ramach dwóch inwestycji, tj. zabudowy usługowo-

⁴¹ Sprawa rozbiórki spichlerza „Woli Łeb” była przedmiotem interpelacji nr 25534, zgłoszonej przez Posła na Sejm VII kadencji. Zob.: <http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/interpelacja.xsp?typ=INT&nr=25534>

-mieszkalnej z wbudowaniem w nią ścian północnej i zachodniej spichlerza „Woli Łeb” oraz inwestycji Modernizacja wejścia do portu wewnętrznego (w Gdańsku) Etap II – przebudowa szlaku wodnego na Motławie – przebudowa nabrzeży rzeki Motławy na Wyspie Spichrzów – odcinek IX i X. W rezultacie w kwietniu 2013 r., w trakcie prowadzenia robót budowlanych przy przebudowie nabrzeża Motławy w sąsiedztwie spichlerza „Woli Łeb”, doszło do spękania i wychylenia ściany zachodniej spichlerza. Roboty powyższe wyprzedziły wykonanie zaplanowanych prac zabezpieczających pozostałości spichlerza. Minister uznał udzielenie przez Konserwatora Zabytków w dniu 28 maja 2012 r. pozwolenia na przebudowę nabrzeża Motławy za przedwczesne, ponieważ nie poprzedziło go dokładne rozpoznanie wpływu projektowanych robót budowlanych na ruiny spichlerzy. W pozwoleniu nie określono sposobu prowadzenia robót budowlanych właściwego ze względu na bliskość spichlerzy, a ponadto przy spichlerzu „Woli Łeb” nie wykonano planowanego zabezpieczenia.

5. ZAŁĄCZNIKI

5.1. Metodyka kontroli oraz informacje dodatkowe o przeprowadzonych kontrolach

Cel główny kontroli	Celem głównym kontroli skargowej była ocena działań Konserwatora Zabytków w zakresie ochrony zabytków. Natomiast celem głównym kontroli sprawdzającej była ocena działań podjętych w celu wykonania wniosków pokontrolnych sformułowanych po kontroli skargowej.
Zakres przedmiotowy	Zarówno w przypadku kontroli skargowej, jak i kontroli sprawdzającej ocena dotyczyła w szczególności: – prowadzenia rejestru zabytków i ewidencji zabytków oraz wydawania i wykonywania decyzji administracyjnych w sprawach ochrony zabytków, – sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, – sprawowania nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami
Zakres podmiotowy	Kontrolą objęto Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Gdańsku.
Kryteria kontroli	Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 tej ustawy, tj. legalności, gospodarności, celowości i rzetelności.
Okres objęty kontrolą	Kontrolą skargową objęto lata 2013–2014, a kontrolą sprawdzającą – lata 2015–2016. Czynności kontrolne przeprowadzono w okresie odpowiednio: grudzień 2014 r.–styczeń 2015 r. oraz styczeń–luty 2017 r.
Działania na podstawie art. 29 ustawy o NIK	W ramach kontroli skargowej Najwyższa Izba Kontroli uzyskała, w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, informacje od Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz od Prezydenta Miasta Gdańska. Natomiast w związku z kontrolą sprawdzającą informacje uzyskano od dyrektora Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN oraz od Prokuratora Okręgowego Prokuratury Okręgowej w Gdańsku.
Stan realizacji wniosków pokontrolnych	Wyniki kontroli przedstawiono w dwóch wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Po kontroli skargowej NIK sformułowała sześć wniosków pokontrolnych, a po kontroli sprawdzającej – jeden wniosek pokontrolny. Wnioski pokontrolne sformułowane po kontroli skargowej dotyczyły: właściwego prowadzenia rejestru zabytków archeologicznych; podjęcia z urzędu działań dotyczących wpisania do rejestru zabytków obiektów dawnej Stoczni Gdańskiej; opracowania skorowidza zabytków wpisanych do rejestru zabytków; opracowania i corocznego aktualizowania wojewódzkiego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych; sprawowania skutecznego nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków; podjęcia działań służących zwiększeniu jakości wydawanych decyzji administracyjnych w sprawach ochrony zabytków oraz monitorowanie ich wykonywania. Natomiast wniosek pokontrolny sformułowany po kontroli sprawdzającej dotyczył zwiększenia nadzoru nad prowadzeniem rejestru zabytków w celu zapewnienia jego prowadzenia zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa.

Kontrola sprawdzająca wykazała, że wszystkie wnioski sformułowane po kontroli skargowej zostały zrealizowane.

W informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosku pokontrolnego sformułowanego po kontroli sprawdzającej Zastępcą Konserwatora Zabytków⁴² podał m.in., że PWKZ przyjął do stosowania wszystkie uwagi i wnioski sformułowane w wystąpieniu pokontrolnym. Uwagi te mają także zostać uwzględnione przez kierowników Wydziału ds. Zabytków Archeologicznych oraz Wydziału ds. Dokumentacji, Rejestru i Ewidencji Zabytków przy dalszym prowadzeniu ksiąg rejestru zabytków.

W dniu 3 marca 2017 r. Konserwator Zabytków wydał zarządzenie, zobowiązujące osoby dokonujące wpisy do rejestru zabytków do dokonywania wpisów w księdze rejestru, składania wniosku o ujawnienie wpisu do rejestru w księdze wieczystej i katastrze nieruchomości oraz wniosku o ogłoszenie informacji o wpisie w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego w terminie dwóch miesięcy od daty ostatecznej decyzji o wpisie do rejestru zabytków.

Konserwator Zabytków podejmuje dalsze działania zmierzające do wyegzekwowania obowiązku sporządzenia planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych od wszystkich jednostek samorządu terytorialnego oraz jednostek organizacyjnych będących właścicielami zabytków. W dniu 2 marca 2017 r. do 128 jednostek samorządu terytorialnego zostało drogą elektroniczną wysłane pismo przypominające o obowiązku opracowania i aktualizacji planów ochrony zabytków i wzywające do przekazania informacji na temat realizacji ww. obowiązku do 30 kwietnia 2017 r. Według stanu na dzień 20 marca 2017 r. do Urzędu wpłynęło 13 aktualizacji planów, a sześć planów ochrony było w trakcie uzgadniania z PWKZ. Wyegzekwowanie obowiązku opracowania planów ochrony zabytków przez właścicieli zabytków ma umożliwić uzupełnienie wojewódzkiego planu ochrony zabytków o elementy określone w załączniku do rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

Jednocześnie Konserwator Zabytków, pismem z dnia 22 marca 2017 r., wystąpił do Wojewody Pomorskiego o przyznanie środków finansowych na utworzenie wieloosobowego stanowiska ds. kontroli. Ewentualne przyznanie środków ma umożliwić zwiększenie nadzoru konserwatorskiego nad zabytkami do rejestru zabytków, w szczególności poprzez zwiększenie liczby przeprowadzanych kontroli.

⁴² Działający w zastępstwie PWKZ.

5.2. Analiza stanu prawnego i uwarunkowań organizacyjno- -ekonomicznych

Najważniejsze przepisy prawa dotyczące ochrony zabytków

Podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę ochrony zabytków jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad zabytkami, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków (art. 1 u.o.z.).

Zgodnie z art. 4 u.o.z. ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska. Natomiast opieka nad zabytkiem polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury (art. 5 u.o.z.).

Organy ochrony zabytków

Stosownie do art. 89 u.o.z. organami ochrony zabytków są: minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków; wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Jednym z ustawowo określonych zadań Generalnego Konserwatora Zabytków, jest opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 90 ust. 2 pkt 1 u.o.z.).

Formy prawnej ochrony zabytków

Formami ochrony zabytków, stosownie do art. 7 u.o.z. są: wpis do rejestru zabytków; wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa; uznanie za pomnik historii; utworzenie parku kulturowego; ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Rejestr zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 u.o.z.).

Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa (art. 22 ust. 2 u.o.z.). Sposób prowadzenia rejestru zabytków oraz wojewódzkiej ewidencji zabytków określa rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków.

Ewidencja zabytków
i rejestr zabytków

Prowadzenie prac konserwatorskich, prac restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych reguluje rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac przy zabytkach.

Prowadzenie prac
przy zabytkach

Art. 93 ust. 1 u.o.z. stanowi, że w sprawach określonych w ustawie i w odrębnych przepisach organem pierwszej instancji jest wojewódzki konserwator zabytków, a organem wyższego stopnia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

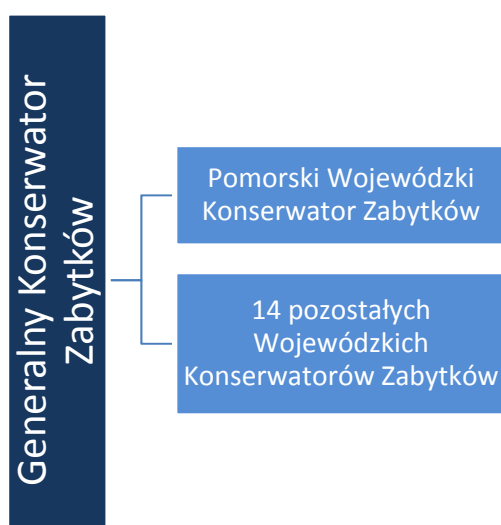
Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 92 ust. 1 u.o.z. wojewódzki konserwator zabytków, wchodzący w skład zespolonej administracji wojewódzkiej, kieruje wojewódzkim urzędem ochrony zabytków. Wojewódzki urząd ochrony zabytków działa na podstawie regulaminu nadanego przez wojewodę na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 92 ust. 2 u.o.z.). Organizację wojewódzkich urzędów ochrony zabytków określa rozporządzenie w sprawie organizacji w.u.o.z. W skład wojewódzkich urzędów ochrony zabytków mogą wchodzić delegatury, tworzone przez wojewodów, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, po zasięgnięciu opinii Generalnego Konserwatora Zabytków (art. 92 ust. 3 i 4 u.o.z.). W Polsce funkcjonuje obecnie 15 wojewódzkich urzędów ochrony zabytków w: Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Opolu, Przemyślu, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu, Zielonej Górze. W ramach WUOZ działa Delegatura w Słupsku.

Organizacja
wojewódzkich urzędów
ochrony zabytków

Wykres nr 5

Organy ochrony zabytków w Polsce

Możliwość przekazania niektórych zadań z zakresu ochrony zabytków jednostkom samorządu terytorialnego
– porozumienie z Gminą Miasta Gdańska

Na podstawie art. 96 ust. 2 u.o.z. wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W dniu 5 stycznia 2004 r. pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Gminą Miasta Gdańska zostało zawarte porozumienie w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku przez Gminę Miasta Gdańska. W § 1 Porozumienia określono zakres spraw przejętych przez Gminę, które prowadzi Miejski Konserwator Zabytków w Gdańsku, działający w strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego w Gdańsku. Miejskiego Konserwatora Zabytków wyznacza Prezydent Miasta Gdańska po zasięgnięciu opinii PWKZ. Zgodnie z § 9 Porozumienia PWKZ na prawo do sprawowania nadzoru nad sposobem prowadzenia przez Miejskiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku powierzonych mu spraw w zakresie zgodności z przepisami prawa oraz zasadami ochrony konserwatorskiej.

Wojewódzki plan ochrony zabytków

Zgodnie z § 4 ust. 4 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków wojewódzki konserwator zabytków ma obowiązek opracowania wojewódzkiego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Plany ochrony zabytków są integralną częścią planów obrony cywilnej i podlegają corocznej aktualizacji w terminie do dnia 31 marca każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego (§ 5 ust. 1 cyt. rozporządzenia).

Sprawowanie nadzoru konserwatorskiego

Sprawowanie nadzoru konserwatorskiego regulują przepisy rozdziału 4 u.o.z. Zgodnie z art. 38 ust. 1 u.o.z. wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Wywóz zabytków za granicę

Wywóz zabytków za granicę regulują przepisy rozdziału 5 u.o.z. Na stałe nie mogą być wywożone zabytki: wpisane do rejestru; wchodzące w skład zbiorów publicznych, które stanowią własność Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych; znajdujące się w inwentarzach muzeów lub narodowym zasobie bibliotecznym (art. 51 ust. 4 u.o.z.). Zabytki, o których mowa w art. 51 ust. 4 u.o.z. mogą być czasowo wywożone za granicę, jeżeli pozwala na to ich stan zachowania, a osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, w której posiadaniu znajduje się zabytek, daje rękojmię, że nie ulegnie on zniszczeniu lub uszkodzeniu i zostanie przywieziony do kraju przed upływem terminu ważności pozwolenia (art. 51 ust. 2 u.o.z.).

Gdańsk – pomnik historii

Zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii⁴³, uznano za pomnik historii „Gdańsk – miasto w zasięgu obwarowań XVII w.”. Granica zespołu zabytkowego obejmowała: Główne Miasto, Stare Miasto, Ołowiankę, Spichlerze,

⁴³ M. P. Nr 50, poz. 415.

Długie Ogrody, Dolne Miasto, Stare Przedmieście, Biskupią Górkę, Nowe Ogrody i Grodzisko. Granica przebiega ulicami: Wałową, Długą Groblą, Redutą Żbik do Opływu Motławy z włączeniem Opływu Motławy, ulicami: Na Szańcach, Modrą, ponownie Na Szańcach, wzdłuż północnego ogrodzenia siedliska między ulicami: Pustą, Wspólną i Na Szańcach; dalej ulicami: Pustą, Krótką, Olszyńską, Mostową, południowym brzegiem Opływu Motławy z włączeniem Opływu, przecina ul. Jedności Robotniczej, tory kolejowe i biegnie ulicami: Stoczniowców, Al. Armii Krajowej, Pohulanka, Powstańców Warszawskich, Gen. Dąbrowskiego, 3 maja, przecina tory kolejowe z włączeniem peronów Gdańsk Główny i Gdańsk SKM, do ul. Wałowej. Zgodnie z art. 142 ust. 2 u.o.z. zabytki nieruchome uznane za pomniki historii na podstawie dotychczasowych przepisów stają się pomnikami historii w rozumieniu u.o.z.

W dniu 24 czerwca 2014 r. Rada Ministrów podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia Krajowego programu ochrony zabytków, który stanowi program rozwoju w rozumieniu art. 15 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Okres realizacji programu został ustalony na lata 2014–2017. Celem głównym Programu jest wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków. Cel ten ma być realizowany poprzez trzy cele szczegółowe: wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce; wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków; tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji. Na cele szczegółowe składają się określone kierunki działań. Łączne nakłady na realizację Programu mają wynieść 26.668.205 zł, w tym 26.037.205 zł z budżetu państwa (cz. 24 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego), 6.000 zł z budżetów jednostek samorządu terytorialnego i 625.000 zł z innych źródeł. W poszczególnych latach na realizację Programu przewidziano wydatkowanie z budżetu środków finansowych w wysokości: 1.001.918 zł w 2014 r.; 7.560.429 zł w 2015 r.; 8.715.429 zł w 2016 r.; 8.759.429 zł w 2017 r. Podmiotami, które realizują Program są: Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów oraz Narodowe Muzeum Morskie w Gdańsku. Realizację Programu koordynuje oraz sprawuje nad nią nadzór minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W polskim systemie ochrony zabytków, oprócz Ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków, ważna rola przypada Narodowemu Instytutowi Dziedzictwa, instytucji kultury, której organizatorem jest Minister. Do statutowych zadań Narodowego Instytutu Dziedzictwa należy m.in.: gromadzenie i zarządzanie zasobem dokumentacji rejestru zabytków i Krajowej Ewidencji Zabytków oraz jej digitalizacja i upowszechnianie; budowa i rozwój ogólnopolskiej, geoprzestrzennej bazy danych o zabytkach; monitorowanie stanu zachowania i ocena wartości zasobu dziedzictwa; monitorowanie i analizowanie zagrożeń dla dziedzictwa i wypracowywanie metod przeciwdziałania tym zagrożeniom, w tym w szczególności obiektów z Listy Światowego Dziedzictwa i uznanych za pomnik historii, a także obiektów szczególnie zagrożonych; wydawanie opinii i ekspertyz dotyczących działań przy

Krajowy program
ochrony zabytków

Rola Narodowego
Instytutu Dziedzictwa

ZAŁĄCZNIKI

zabytkach na rzecz organów administracji publicznej; ewaluacja i doskonalenie systemu ochrony oraz ewidencji dziedzictwa materialnego i niematerialnego; koordynowanie realizacji procedury występowania z wnioskiem do Ministra o uznanie przez Prezydenta RP zabytku nieruchomego za pomnik historii; prowadzenie monitoringu miejsc i obiektów uznanych przez Prezydenta RP za pomniki historii.

5.3. Wykaz podmiotów, którym przekazano informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
6. Rzecznik Praw Obywatelskich
7. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
8. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji
9. Komisja Kultury i Środków Przekazu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
10. Komisja do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
11. Komisja Kultury i Środków Przekazu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
12. Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków
13. Prezydent Miasta Gdańska
14. Wojewoda Pomorski
15. Marszałek Województwa Pomorskiego
16. Towarzystwo Opieki nad Zabytkami Oddział w Gdańsku